

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2024

Bc. Tomáš Daněček

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

**Procesní práva obviněného v přípravném
řízení**

Diplomová práce

Procedural rights of the accused in preliminary hearing

Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
doc. JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Tomáš Daněček

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Milovicích u Hořic dne 25. února 2024

Bc. Tomáš Daněček

ANOTACE

Autor teoreticko-praktické práce předkládá ucelený soubor informací o procesních právech obviněného včetně historického exkurzu o vývoji těchto práv, a zároveň v praktické části provádí šetření k využívání procesních práv obviněných s akcentem na vztah vzdělání obviněného a jeho předchozí zkušenosti s kriminálním jednáním. Výsledky šetření naznačují, že v současné době policejním orgánem používaná poučení mohou být pro některé obviněné nesrozumitelná, dlouhá a v tištěné formě špatně čitelná. Porovnáním protokolů a poučení Policie České republiky s protokoly a poučeními jiných států, společně s výsledky provedeného šetření, autor vytváří soubor základních informací k tématu poučování, čímž chce přispět ke vzniku odborné diskuse a navržení potřebných změn.

KLÍČOVÁ SLOVA

diplomová práce * procesní práva obviněného * přípravné řízení * formuláře policejních orgánů * historický vývoj procesních práv obviněného * poučení v trestním řízení * šetření k uplatňování procesních práv * poučování obviněných v trestním řízení

ANNOTATION

The author of the theoretical-practical thesis presents a comprehensive set of information about the procedural rights of the accused, including a historical excursion on the development of these rights, and at the same time in the practical part he conducts an investigation into the use of the procedural rights of the accused with an emphasis on the relationship between the education of the accused and his previous experience with criminal conduct. The results of the investigation indicate that the instructions currently used by the police may be incomprehensible, long and difficult to read in printed form for some of the accused. By comparing the protocols and instructions of the Police of the Czech Republic with the protocols and instructions of other countries, together with the

results of the investigation, the author creates a set of basic information on the topic of instruction, which he wants to contribute to the creation of a professional discussion and to propose the necessary changes.

KEYWORDS

diploma thesis * procedural rights of the accused * pre-trial proceedings * forms of police authorities * historical development of the procedural rights of the accused * instructions in criminal proceedings * investigation to exercise procedural rights * instructing the accused in criminal proceedings

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě chci vyjádřit své poděkování vedoucí mé práce doc. JUDr. Ingrid Galovcové, Ph.D., která k této práci přispěla radou, osobní zkušeností a obětavým přístupem, kterého si velice vážím. Dále chci poděkovat všem, kteří vznik této práce umožnili. JUDr. Valerii Pohlové, státní zástupkyni Okresního státního zastupitelství v Hradci Králové, plk. Mgr. Jiřímu Hamáčkovi, řediteli Územního odboru Hradec Králové a mjr. Bc. Luboši Šulcovi, Dis., vedoucímu oddělení obecné kriminality Územního odboru Hradec Králové.

Největší poděkování si však zaslouží moje rodina. Děkuji své manželce, která při mně stála ve všech chvílích této práce a podporovala mě ve chvíli, kdy jsem již ztrácel víru ve zdárný výsledek.

Seznam použitých zkratk

ETŘ – Elektronické trestní řízení, elektronicky databázový systém užívaný Policií České republiky jako evidenční systém s náhledovým propojením Státního zastupitelství.

EÚLP - 12012P/TXT Listina základních práv a svobod Evropské unie

Listina - Usnesení číslo 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky

MPoOPP - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

obviněný – myšleno osoba, proti které se řízení vede, zahrnuje i spolupachatele a účastníka

odst. – odstavec (případně odstavce)

oprávněná osoba – zákonný zástupce, opatrovník, obhájce, pracovník sociálně-právní ochrany dětí, zmocněnec

OSPOD - Orgán sociálně-právní ochrany dětí

ř. z. – říšský zákoník

Spisový řád - Pokyn policejního prezidenta č. 170/2015, spisový řád

správní řád - zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Sz. a n. – Sbírka zákonů a nařízení

tr. řád - zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

tr. zákoník - zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Úmluva - sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Ústava - ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

ust. - ustanovení

zák. o PČR - Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	9
1. Historický exkurz	11
1.1 Trestní řád č. 119/1873 říšského zákoníku a jeho úprava postavení obviněného	11
1.2 Trestní řád č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním a jeho úprava postavení obviněného	19
1.3 Zákon č. 64/1956 Sb., zákon o trestním řízení soudním, a jeho úprava postavení obviněného	20
1.4 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), a jeho úprava postavení obviněného	21
1.5 Práva obviněného v aktuální právní úpravě	23
2. Procesní práva obviněného	27
2.1. Právo být poučen	28
2.2. Právo účasti na úkonech	30
2.3. Právo na obhajobu	32
2.3.1. Materiální obhajoba	33
2.3.2. Formální obhajoba	36
2.4. Právo na tlumočení a na překlad	39
2.5. Právo podávat opravné prostředky	41
2.6. Právo nahlížet do spisu a prostudovat trestní spis	47
2.7. Povinnosti obviněného	49
3. Praktická část	51
3.1. Podmínky provedení šetření	51
3.2. Výsledky šetření a jejich vyhodnocení	53
Závěr	62
Seznam použité literatury	65
Výsledkové tabulky	70

Seznam příloh.....	75
--------------------	----

Úvod

Toto téma „procesní práva obviněného v přípravném řízení“ si autor zvolil po dohodě s vedoucí práce záměrně, neboť jako dlouholetého vyšetřovatele služby kriminální policie a vyšetřování se jej uplatňování práv osoby, proti které se řízení vede, přímo profesně dotýká. Jako vyšetřovatel zpracovával trestní spisy majetkové, drogové a zejména násilné problematiky ve věcné působnosti Okresního soudu. Za svou 14 let trvající kariéru na této služební pozici provedl nespočet výslechů obviněných, vyslovil nespočet poučení osob, proti kterým se řízení vede a nespočetně poučoval obviněné o jejich právech, která následně nebyla obviněnými uplatněna. I přes veškerou osobní snahu a různé pokusy o změnu forem poučení, v autorovi začal vzrůstat pocit frustrace z neschopnosti a často i z neochoty obviněných svá práva uplatnit. Po jisté době autor podle reakcí poučovaných osob zjistil určitý vzorec, který se opakoval a stále se opakuje. V tomto vzorci je ukryto vzdělání obviněného, věk a jeho předchozí zkušenost s pácháním trestné činnosti. Při studiu v bakalářském programu autor zpracovával a obhájil práci nazvanou „Administrativa jako zdroj stresu u Policie České republiky“. Součástí této práce bylo šetření zaměřené na vytváření formulářů v systému ETŘ, dobu zpracování jednotlivých formulářů a jejich administrativní náročnost. Celkově v tomto šetření bylo zkoumání 261 ukončených trestních spisů z roku 2020. V těchto spisech pak bylo posuzováno 273 protokolů o výslechu obviněného. Uvedeným šetřením získaná data budou použita i v této práci.

Práva obviněného prošla a procházejí vývojem. Od prvního trestu popsaného v bibli, vyhnání Adama a Evy z ráje, kdy jako viníci, neměli žádnou možnost ovlivnit rozhodnutí (obhajoby) a byli ihned po spáchání svého zločinu potrestáni, až po dnešní formy řízení před nezávislými soudy, kdy již od počátku řízení má osoba, proti které se řízení vede, možnost ovlivnit samotné řízení, které předchází rozhodnutí soudu, má možnost se plně účastnit všech úkonů a svým přístupem, za využití jemu udělených práv, výsledek řízení ovlivnit.

Práva osoby, proti které se řízení vede, byla, jsou a budou poplatná a aplikovaná v době, ve které byla přijata. Vždy se jednalo a jedná o politická rozhodnutí, která s přihlédnutím k poznatkům právní vědy, nalezení správných

vzorů ze zahraničí a ratifikacemi mezinárodních smluv, utvářela a utvářejí základy právního státu.

Tato práce čtenáře provází ve zkrácené formě historickým vývojem procesních práv osoby, proti které se řízení vede, v přípravném řízení od vzniku samostatného Československa, až do současné doby. Historicky daná práva sumarizuje, popisuje jejich právní zakotvení v současném právu a zjednodušenou formou vysvětluje možnosti jejich uplatnění tak, aby osoby bez právního vzdělání, mohly tato práva bez dalšího studia využít a plně uplatnit.

Cílem této práce je v teoretické části seznámit čtenáře nejen s vývojem práv obviněného v historickém kontextu, ale zejména s procesními právy současně platnými s akcentem na „až neformální“ formu vysvětlení těchto práv společně s vysvětlením postupu policejního orgánu při jejich uplatňování. Teoretická část je komparací historické literatury, odborné literatury a zákonů platných v posuzované době. Autor zjištěné bere jako fakt, se kterým nepolemizuje, bere jej jako teoretický základ nezbytný pro pochopení vývoje procesních práv a z tohoto vývoje vychází. Zároveň s tím vysvětluje obsah poučení předkládaných policejním orgánem obviněnému při procesních úkonech. Práce se zabývá zejména právem obviněného hájit se sám a předkládat důkazy, činit návrhy a podávat opravné prostředky v trestním řízení, právem na obhajobu obhájcem, právem být přítomen vyšetřovacím úkonům, právem na poučení a právem prostudovat trestní spis. V praktické části se autor formou šetření v trestních spisech pokusil získat soubor relevantních údajů objasňujících a sumarizujících postup obviněných v trestním řízení a vztah mezi uplatňováním procesních práv a vlastnostmi obviněných (vzděláním a předchozí zkušeností s páčáním trestné činnosti), přičemž vychází z předpokladu existence tohoto vztahu. Zjištěný soubor dat podrobuje šetření, jehož výsledky uvádí v závěru práce.

1. Historický exkurz

Autor v tomto historickém exkurzu předkládá pohled na práva obviněného nikoliv z pohledu milníků a epoch, kterými naše země prošla za posledních 150 let, nýbrž z pohledu zákonů, které tato práva upravovaly a formovaly do dnešní podoby.

1.1 Trestní řád č. 119/1873 říšského zákoníku a jeho úprava postavení obviněného

V roce 1873 byl v Rakousku-Uhersku, kterého byly České země součástí, vydán Patent císařský a nový soudní řád trestní číslo 119/1873 Ř. z. účinný od 23. 5. 1873 do 31. 7. 1950. Tento soudní řád definoval, oproti předchozí právní úpravě, přesněji procesní práva obviněného, které byla na našem území platná 77 let, je tedy v oblasti trestního práva jednou z nejdéle platných právních úprav. V průběhu doby byl pochopitelně novelizován a upravován, nicméně procesní práva obviněného nebyla těmito změnami dotčena. V ustanovení § 38 definoval postavení osoby, proti které se řízení vede (podezřelý, obviněný, obžalovaný a odsouzený); v § 39 právo obviněného na obhájce, právo otce, poručníka nebo opatrovníka nezletilého nebo opatrovance zříditi nezletilému nebo opatrovanci obhájce i proti jeho vůli; § 40 právo obviněného vzít si několik obhájců, § 41 právo obviněného na poučení o zřízení obhájce při dodání (doručení) obžaloby; právo na z povinnosti úřadu zřízeného obhájce k hlavnímu přelíčení před prvotním soudem, pokud si obhájce sám nechtěl vzít a právo na zástupce chudých k provedení obhajoby, pokud není obviněný majetný. V § 44 právo obviněného na změnu obhájce kdykoliv v průběhu řízení; v § 45 právo obviněného v procesní fázi vyhledávání a vyšetřování přípravném vzít sobě z ustanovených obhájců právního zástupce, který jej bude hájit při soudních výkonech, které mají vést ke zjištění skutku, radit se s ním ve vazbě za přítomnosti osoby soudní. Obhájci je pak se souhlasem vyšetřujícího soudce, nebo v případě stížnosti komory poradní

umožněno nahlížení do spisu.¹ Práva obviněného byla upravena i v později vydaných zákonech, které se vztahovaly zejména k probíhající první světové válce, po vzniku Československa, přes Protektorát Čechy a Morava a druhou světovou válku až po poválečné období normalizace.²

Československo bylo jako samostatný stát vyhlášeno dne 28.10.1918³ recepčním zákonem.⁴ Tímto zákonem byla zároveň formálně potvrzena právní kontinuita Rakousko-Uherského právního řádu a veřejné správy s vyloučením centrální habsburské moci. Dne 13.11.1918 byla přijata Prozatímní ústava⁵, která

¹ Císařský patent č. 119/1873 Ř. z. *Patent císařský a nový soudní řád trestní*. [online] [cit. 2.3.2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjyg4zv6mjrhexhazrugmwa>. §38-45

² zák. čl. XXXIII/1896, o soudním trestním řádu, zák. čl. XXXIV/1897, kterým se uvádí v život soudní trestní řád, nařízení č. 26/1855 ř. z., jímž se vydává předpis pro výkon soudního ohledání mrtvol, zák. čl. XLIII/1890, o vymáhání a účtování trestních nákladů vzniklých u soudů, zák. čl. XVIII/1907, o změně a doplnění zák. čl. XXXIII/1896, o soudním trestním řádu, zák. čl. XXXIII/1912, o vojenském trestním řádu, zákon č. 131/1912 ř. z., o vojenském trestním řádu, zákon č. 142/1912 ř. z., jímž se mění některá ustanovení trestního řádu, zákon č. 143/1913 ř. z., jímž se doplňuje trestní řád č. 119/1873 ř. z., zák. čl. IX/1916, o předražování, nařízení č. 41900/1917 I. M. (uh. m. spravedlnosti), o novějším stanovení řádných pravidel urychleného trestního řízení, zákon č. 109/1918 ř. z., o náhradě škody osobám neprávem odsouzeným, zákon č. 318/1918 ř. z., o náhradě škody za vyšetřovací vazbu, zákon č. 89/1918 Sb., jímž se prozatímně mění některá ustanovení vojenského trestního řádu, nařízení č. 101/1919 Ú. n., o vykonávání stopování okresními soudy, zákon č. 263/1919 Sb., kterým se doplňuje trestní řád hledíc k výroku rozsudku o ztrátě práva volebního, zákon č. 442/1919 Sb., o objektivních nálezech v řízení tiskovém, zákon č. 1/1920 Sb., kterým se mění některá ustanovení trestního řádu č. 119/1873 ř. z. a zák. čl. XXXIII/1896, zákon č. 168/1922 Sb., kterým se částečně zrušuje zák. čl. LXIII/1912, o výjimečných opatřeních, a mění některá ustanovení o stanném právu, zákon č. 4/1924 Sb., kterým se doplňuje § 393 trestního řádu č. 119/1873 ř. z., zákon č. 8/1924 Sb., o trestním řízení konaném podle trestního řádu zák. čl. XXXIII/1896 proti nepřítomným osobám, zákon č. 73/1924 Sb., kterým se mění ustanovení trestních řádů o tom, kdo má právo být posluchačem veřejného hlavního líčení, zákon č. 107/1927 Sb., jímž se mění některá ustanovení trestních řádů a zřizují soudní lékařské rady, zákon č. 181/1927 Sb., o změně některých předpisů o vymáhání a zúčtování nákladů spojených s trestním řízením u soudů na Slovensku, zákon č. 115/1937 Sb., o vojenském polním trestním řízení, zákon č. 33/1940 Sl. z., kterým se zrušují porotní a kmetské soudy a přechodně upravují některé věci v oboru trestního soudnictví, dekret presidenta republiky č. 62/1945 Sb., o úlevách v trestním řízení soudním, dekret presidenta republiky č. 126/1945 Sb., o zvláštních nucených pracovních oddílech, dekret presidenta republiky č. 137/1945 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční, nařízení Slovenské národní rady č. 53/1945 Sb. SNR, o úpravě některých trestněprávních otázek souvisejících s obnovením československého právního pořádku a o novelisaci některých ustanovení trestního práva procesního, zákon č. 166/1946 Sb., jímž se mění a doplňují trestní řády, zákon č. 226/1947 Sb., jímž se mění, doplňují a sjednocují některá ustanovení vojenských trestních řádů, zákon č. 23/1948 Sb., o výkonu trestů postihujících majetek, uložených trestními soudy.

³ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Libri, 2000. 571 s. ISBN 80-7277-027-6.

MALÝ, Karel, a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2., upravené vyd. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-167-7. S. 135–136.

⁴ zákon č. 11/1918 Sb. Sz. a n. o zřízení samostatného státu Československého

⁵ zákon č. 37/1918 Sz. a n.

předpokládala působení tří nejvyšších orgánů - Národního shromáždění, prezidenta republiky a vlády. Dne 29. února 1920 byla přijata Ústavní listina⁶, která se stala základním zákonem samostatného Československa – Ústavou Československé republiky. Ústavní listina z roku 1920 posloužila i jako jeden z inspiračních zdrojů při přípravě nové české Ústavy v roce 1992.⁷ Tato Ústava v sobě zakomponovala mezinárodní poválečné smlouvy zaměřené zejména na území členění a ochranu lidských práv a menšin (Hlava pátá, §106-§127). Preambule⁸ proklamovala jednotu československého národa, odvolávala se na historii národa, sebeurčení, vzdělanost a demokracii.⁹ Práva a povinnosti obviněných v trestním řízení změnou poměrů nebyla příliš dotčena. V roce 1918 byla v listopadu nařízena amnestie pro vyjmenované trestné činy spáchané do 28. října 1918 včetně.¹⁰ Do amnestie byly zahrnuty trestné činy směřující proti zájmům Rakouska-Uherska, rušení veřejného pokoje, vyzvědačství, povstání, vzbouření, shluknutí, rozšiřování nesprávných pověstí, urážka úřední osoby, mísení se do výkonu úředního, urážlivé nebo vzpurné chování podřízeného proti představenému v úřadě, některé vojenské trestné činy a všechny další trestné činy, pokud byly spáchány z bídy, z mladické nerozvážnosti, z rozčilení vyvolaného válečnými poměry nebo z pohnutek politických. Velká část odsouzených byla z výkonu trestu propuštěna, probíhající trestní řízení byla zastavena a nevykonané tresty byly za splnění podmínek prominuty. V souvislosti s velkým množstvím německy a rakousky hovořícím obyvatelstvem, byly stanoveny zásady jazykového práva v republice Československé.¹¹ Výsledkem bylo upřesnění ustanovení § 129 ústavní listiny¹², které stanovilo používání

⁶ zákon č. 121/1920 Sz. a n.

⁷ KUKLÍK, Jan. *Příběh československé ústavy 1920 II : Ústava a Její Proměny V Meziválečném Období*. Charles University in Prague, Karolinum Press. 2022. 80-246-5115-7; 80-246-5435-0.

⁸ Zákon číslo 121/1920 Sz. a n. Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. [online]. [cit. 2.3.2023]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.

⁹ GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5 s. 21.

¹⁰ Nařízení č. 28/1918 Sb. *Nařízení Národního výboru československého o amnestii*. ze dne 5.11.1918.

¹¹ Zákon č. 122/1920 Sz. a n., *Zákon podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé*. [13.4.2023]. Dostupné z <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/026-1920.pdf>

¹² zákon č. 121/1920 Sz. a n.,

českého jazyka, jako úředního jazyka, při řízeních před všemi soudy, úřady, ústavy, podniky a orgány republiky s výjimkou Podkarpatské Rusi, které bylo ponecháno právo na užívání vlastního jazyka.¹³ V § 2 pak ukládá povinnosti soudům a jiným úřadům, v jejichž působnost podle posledního sčítání lidí bydlí alespoň 20 procent státních občanů, kteří užívají jiný, než český jazyk, přijímat podání v jazyce této menšiny, a zároveň ve věci rozhodovat nejen v jazyce českém, ale i v jazyku této menšiny. Za stejných podmínek musí žalobce (v současné době státní zástupce) vznášet i žalobu. V tomto roce byly také příslušnými zákony ustanoveny okresní a župní úřady (po roce 1948 krajské úřady), a podle nich i místní příslušnost těchto úřadů¹⁴ a zároveň byla stanovena místní a věcná příslušnost soudů.¹⁵ Dalším významným trestně právním zákonem byl zákon na ochranu republiky,¹⁶ který chránil primární instituce a ideje státu a zároveň obsahoval sankce.

Zhoršující se mezinárodní politická a zejména ekonomická situace v období od roku 1920 až do roku 1938 přivedla nejprve Evropu a následně i celý svět do druhé světové války¹⁷. Československá republika, spoléhající na uzavřené mezinárodní smlouvy,¹⁸ byla politicky obklíčena Nacistickými a fašistickými režimy

¹³ čl. 7. smlouvy mezi čelnými mocnostmi spojenými a přidruženými a mezi Československem, podepsané v St. Germain en Laye dne 10. září 1919.

¹⁴ Zákon č. 126/1920 Sz. a n. *Zákon o zřízení župních a okresních úřadů v republice Československé.*

¹⁵ např. Zákon č. 162/1920 Sz. a n. *Zákon o ústavním soudě*, Zákon č. 125/1920 Sz. a n.. *Zákon o volebním soudě*, Zákon č. 145/1920 Sz. a n.. *Zákon, jímž se ustanovují hornické rozhodčí soudy*, Nařízení vlády č. 152/1920 Sz. a n.. *Nařízení vlády, jímž se upravuje soudnictví a rozšiřuje působnost zákonů a nařízení z oboru soukromého práva a soudní správy v územích postoupených Československé republice podle mírových smluv*, Vyhláška č. 413/1922 Sz. a n. *Vyhláška ministra zahraničních věcí, kterou se uveřejňuje soudní řád smíšeného rozhodčího soudu československo-maďarského podle článku 239 mírové smlouvy Trianonské.*

¹⁶ Zákon č. 50/1923 Sz. a n., *Zákon na ochranu republiky*. online [13.4.2023]. Dostupné z <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1923/023-1923.pdf>

¹⁷ NIŽŇANSKÝ, Eduard a PSICOVÁ, Katarína. *Antisemitizmus a holokaust na Slovensku v dokumentoch nemeckej proveniencie 1938-1945: Antisemitismus und Holocaust in der Slowakei in Dokumenten deutscher Provenienz von 1938 bis 1945*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2021. ISBN 978-80-89514-99-1.

¹⁸ spojenecká smlouva podepsaná 16. 5. 1935; československá vláda navázala diplomatické styky se SSSR v roce 1934 a po podpisu smlouvy francouzsko-sovětské (2. 5. 1935) uzavřela spojeneckou smlouvu se SSSR. Oba státy se zavazovaly, že si v případě napadení poskytnou vzájemnou pomoc; platnost závazku pomoci byla však vázána na pomoc oběti útoku i ze strany Francie.

Německa a dalších sousedních států.¹⁹ Následující Mnichovská dohoda zničila suverenitu a demokratické zřízení Československa.²⁰ Odtržení a následné připojení státního území Československa k území Německa, Polska a Maďarska, bylo nejen porušení mezinárodních smluv a dohod, ale zároveň i porušením Ústavy z roku 1920.

V listopadu 1938 byl Národním shromážděním přijat zákon o autonomii Slovenské krajiny. Československo se tak stalo Česko-Slovenskou republikou. Rozpad Československého území a likvidace Československé ústavnosti byla dovršena abdikací prezidenta republiky Eduarda Beneše, nástup Emila Háchy do pozice hlavy státu a přijetí ústavního zákona č. 330/1938 Sb. Sz. a n., o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Československé, který dával vládě právo nahrazovat po dobu dvou let zákony vlastními nařízeními a prezidenta zmocnil vydávat dekrety z moci ústavy.²¹ V Českých zemích platil zákon o trestním řízení č. 113/1873 P. z., na Slovensku bývalý uherský zák. čl. XXXIII/1896; v oboru vojenského soudnictví platily na území státu sice též dva vojenské trestní řády, a to č. 131/1912. z. Českých zemích a zák. čl. XXXIII/1912 na Slovensku, oba však byly zcela shodného obsahu.²² Dne 15. března 1939 státní prezident Emil Hácha svým prohlášením „vložit osud českého národa a země do rukou vůdcových“, v týž den došlo k vojenskému obsazení Čech a Moravy, a dne 16. března 1939 vydal Říšský kancléř Adolf Hitler výnos²³, kterým, dnem jeho vydání, části bývalé Česko-Slovenské republiky náležely do Velkoněmecké říše, kam vstoupily jako Protektorát Čechy a Morava. Stejným výnosem (ust. Čl. 12) ponechává v platnosti České zákony s podmínkou, že

¹⁹ GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5 s. 29

²⁰ Dohoda mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií, bez účasti zástupce Československa, nařizovala Československu odstoupit své pohraniční oblasti. Byla podepsána v noci z 29. na 30.9. 1938 v Mnichově.

²¹ GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5 s. 30

zákon č. 330/1938 Sb. *o zmocnění ku změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Česko - Slovenskej a o mimoriadnej moci nariadení*.

²² Růžek, Antonín. *Československé trestní řízení, vysokoškolská učebnice pro právnické fakulty*. Praha: Panorama, 1982. 387

²³ překlad textu v 75/1939 Sb. *Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava*. online [13.4.2023]. Dostupné z www.psp.cz/kps/pi/gi/historie/vynos_o_zrizeni_protectoratu.pdf

neodporují smyslu převzetí ochrany Německou říší, čímž na území Protektorátu Čechy a Morava, platí jak zákony německé pro německé státní příslušníky, tak zákony Československé, platné pro neněmecké obyvatele Protektorátu²⁴. Autonomní právní systém však nebyl plně uplatňován. Tento výnos sice ponechává v platnosti dosavadní strukturu soudů, avšak umožňuje vznik i soudů německých. Postupem času však byly demokratické principy Československého právního řádu upraveny, anebo nahrazeny německou právní úpravou. Trestní řízení se tak stalo hlavním způsobem perzekucí obyvatelstva. Politické a trestní činy a činy proti říši, byly ve výhradní pravomoci soudů německých. Již 14. dubna 1939 byla vydána dvě nařízení, která určovala, podle kterých právních předpisů budou trestněprávní jednání v Protektorátu Čechy a Morava postihována.²⁵ Německé soudy řešily trestné činy německých státních příslušníků a vyjmenované trestné činy neněmeckých státních příslušníků žijících, nebo se zdržujících (tedy i cizinců) na území Protektorátu Čechy a Morava. Mezi vyjmenované trestné činy postihované podle říšského práva patřily velezrada a zemězrada, útoky proti Vůdci a říšskému kancléři, nepřátelská jednání proti spřáteleným státům, vyzývání k neuposlechnutí zákonů, nevážnost k výsostným znakům, svádění ke zběhnutí, poškození branných prostředků apod.²⁶ Ze zde uvedeného výčtu by se tyto trestné činy daly přirovnat k dnešním trestným činům vojenským. Následně došlo k právním úpravám místní příslušnosti soudů. K první došlo v souvislosti

²⁴ NIŽŇANSKÝ, Eduard a PSICOVÁ, Katarína. *Antisemitizmus a holokaust na Slovensku v dokumentoch nemeckej proveniencie 1938-1945*: Antisemitismus und Holocaust in der Slowakei in Dokumenten deutscher Provenienz von 1938 bis 1945. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2021. ISBN 978-80-89514-99-1.

FRANKL, Michal. *Občané země nikoho: uprchlíci a pohyblivé hranice středovýchodní Evropy 1938-1939*. Židé - dějiny - paměť. Praha: NLN, 2023. ISBN 978-80-7422-924-4.

²⁵ nařízení o německém soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 14. dubna 1939 (RGBI. I., S. 752) a nařízení o výkonu soudní pravomoci v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 14. dubna 1939 (RGBI. 1., S. 754)

²⁶ HOFFMANN, J. *Nové zákony a nařízení Protektorátu Čechy a Morava (a býv. Česko-Slovenské republiky)*. Ročník 1. (1939). Praha: V. Linhart, 1939, s. 428 násl.

HEJDA, Jiří. *V zemi hákového kříže: Německo 1934 ; Bída v pohraničí : Československo 1935*. I. vydání. Praha: Pulchra, 2022. ISBN 978-80-7564-075-8.

s odtržením Sudet již v roce 1939²⁷, ke druhé v roce 1940²⁸, ke třetí v roce 1941²⁹ a další v roce 1942³⁰. Procesní práva se následně výhradně řešila podle říšského práva. Tato změna byla postupná, stejně jako v případě místní působnosti soudů.

V listopadu 1940 byl doplněn stávající trestní řád a předpisy o složení soudů³¹. Touto vyhláškou byla do konce roku 1941 zastavena činnost porotců a porotních a kmetských soudů. V roce 1941 byla do českého práva implementována právní úprava proti zákeřným útokům, která upravovala trestání zákeřných útoků proti hlavě autonomní správy nebo proti členům vlády Protektorátu Čechy a Morava.³² Změny v trestním soudnictví pokračovaly i v roce 1942, kdy byly přizpůsobeny přeměny trestů, podmíněného odsouzení a udělení milosti a podmíněného propuštění z výkonu trestu.³³ Dále byly provedeny změny ve válečném hospodářství. V roce 1944 došlo ke změně obsazování trestních soudů a urychlení trestního řízení podle říšského vzoru. Byl zmenšen počet případů, kdy byl obviněnému ustanovován veřejný obhájce, došlo k uvolnění povinností státního zástupce, zejména v oblasti dokazování, s tím bylo spojeno i zjednodušení přípravného řízení a následného vyšetřování, bylo zjednodušeno obžalovací řízení a doručování, zjednodušeno řízení před soudem a omezeny následné opravné prostředky. Tím došlo k úplnému rozkladu demokratických

²⁷ opatření stálého výboru č. 226/1938 Sb. *Opatření, kterým se upravují některé poměry organizace soudů a některé lhůty* ze dne 11. října 1938. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1938/079-1938.pdf>

²⁸ Vládní nařízení č. 249/1940 Sb., *o organizačních změnách některých krajských soudů v obvodu vrchního soudu v Brně*. ze dne 8. 8. 1940. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1940/078-1940.pdf>

²⁹ Vládní nařízení č. 150/1941 Sb., *o změnách územní organizace soudů Protektorátu Čechy a Morava*. ze dne 26.4.1941. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1941/046-1941.pdf>

³⁰ nařízení ministra spravedlnosti č. 273/1942 Sb., *Nařízení o změně obvodů některých okresních soudů*. ze dne 6.8.1942. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1942/128-1942.pdf>

³¹ Vládní nařízení č. 396/1940 Sb., *jímž se mění a doplňují trestní řád a předpisy o složení trestních soudů*. ze dne 16.11.1940. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1940/127-1940.pdf>

³² Vládní nařízení č. 142/1941 Sb., *o tom, jak se trestají zákeřnické útoky proti hlavě autonomní správy nebo proti členům vlády Protektorátu Čechy a Morava*. ze dne 18. 4. 1941. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1941/043-1941.pdf>

³³ Vládní nařízení č. 143/1942 Sb., *jímž se protektorátní trestní právo přizpůsobuje právu říšskému*. ze dne 25. 4. 1942. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1942/060-1942.pdf>

principů trestního řízení jako celku, a to jak trestního práva hmotného, tak i trestního práva procesního.³⁴

Dne 3.8.1944 došlo v Londýně k vydání ústavní restituce č. 11/1944 Úř. věst. čsl. o obnovení ústavního pořádku, který navracel právní stav v Československu k datu 29.9.1938, vyhlášena byla až 8.8.1945.³⁵

Rok 1945 se nesl v duchu změn a narovnání pozůstatků říšského práva. Prezident republiky Eduard Beneš vydával do zvolení Prozatímního národního shromáždění (28.10.1945) dekrety. Tyto dekrety zasahovaly do všech oblastí a činností práva. Některé dekrety byly ústavními³⁶, jiné byly pouhými novelami. V oblasti trestního práva byl mezi prvními vydány dekrety o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů, o mimořádných lidových soudech a o Národním soudu³⁷, doplnění některých ustanovení vojenského trestního zákona a branného zákona³⁸, o úlevách v trestním řízení soudním³⁹ a další. Další vývoj byl přímo ovlivněn výsledky voleb do Ústavodárného shromáždění v květnu 1946, při kterých v povinné volbě zvítězila Komunistická strana Československa. Následné pokusy o sestavení ústavy narážely na dva rozdílné názory. Jeden zastával snahu o úpravu stávající ústavní listiny z roku 1920 a druhý kompletní změnu a přechod

³⁴ Vládní nařízení č. 184/1944 Sb., Nařízení ke zjednodušení protektorátního trestního soudnictví (První nařízení k provedení totálního válečného nasazení v oboru trestního soudnictví Protektorátu Čechy a Morava), ze dne 29. 8. 1944. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1944/089-1944.pdf>

Vládní nařízení č. 218/1944 Sb., Vládní nařízení o zjednodušení služebního trestního řízení proti veřejným zaměstnancům, ze dne 30. 9. 1944. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1944/106-1944.pdf>

³⁵ Ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944 č. 30/1945 Sb.II Vyhláška o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku, ze dne 8. 8. 1945. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1945/015-1945.pdf>

³⁶ např. Ústavní dekret prezidenta republiky 1/1945 Sb.II *Ústavní dekret o nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné*. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1945/001-1945.pdf>

³⁷ Dekret prezidenta republiky 16/1945 Sb.II *Dekret o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech*, ze dne 3. 2. 1945. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1945/009-1945.pdf>

Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb. *o Národním soudu*, ze dne 3. 2. 1945. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1945/009-1945.pdf>

³⁸ Dekret prezidenta republiky č. 3/1945 Sb.II, *kteřou se mění a doplňují některá ustanovení vojenského trestního zákona a branného zákona*, ze dne 16. 1. 1945. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1945/002-1945.pdf>

³⁹ Dekret prezidenta republiky č. 62/1945 Sb., *o úlevách v trestním řízení soudním*, ze dne 7.9.1945. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1945/029-1945.pdf>

ke vzoru Ústavy SSSR z roku 1936. Tento zásadní rozpor vyvrcholil v únoru roku 1948⁴⁰. Dne 16.10.1948 vydává Národní shromáždění republiky Československé zákon na ochranu lidově demokratické republiky⁴¹, který novelizuje některá ustanovení dosavadního trestního řádu a zároveň ruší zákon č. 50/1923 Sz. a n., zákon na ochranu republiky.

1.2 Trestní řád č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním a jeho úprava postavení obviněného

V roce 1950 byl před přijetím nového trestního řádu v oblasti trestního práva procesního tento stav: v Českých zemích platil zákon o trestním řízení č. 119/1873 Ř. z., na Slovensku bývalý uherský zák. čl. XXXIII/1896; v oboru vojenského soudnictví platily na území státu sice též dva vojenské trestní řády, a to č. 131/1912. z. Českých zemích a zák. čl. XXXIII/1912 na Slovensku, oba však byly zcela shodného obsahu. Právním základem pro plánované změny po únoru 1948 se stala Ústava z 9. května 1948.⁴² Důležitou změnu v trestním soudnictví pak přinesl zákon o zlidovění soudnictví č. 319/1948 Sb. Dne 18.7.1950 vstoupil v platnost zákon číslo 87/1950 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), účinný od 1.8.1950 do 31.12.1956, který 77 let trvající účinnost Rakousko-uherského předpisu ukončil a nahradil jej. Tento trestní řád byl ovlivněn nově formující se dobou, zvyšujícím se vlivem sovětského svazu na našem území, snahou ukončit dualismus zákonů, zrychlit soudní řízení a zlidovět soudnictví. Původní koncepce přebíraná První republikou z Rakouska Uherska, rozštěpenou samostatně na území Čech a Slovenska, byla nahrazena zcela novým konceptem platným pro celé Československo. Změna přišla nejenom v samotném trestním procesu, ovlivněném druhou světovou válkou a působením Německé doktríny na našem území, ale zejména i v postavení prokurátora a jeho nových úlohách v něm. Změna nastala i v právech obviněného, která měla více respektovat sovětskou

⁴⁰ GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5 s. 42

⁴¹ Zákon č. 231/1948 Sb., *Zákon na ochranu lidově demokratické republiky*, ze dne 16.10.1948. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://ftp.aspi.cz/opispdf/1948/085-1948.pdf>

⁴² RŮŽEK, Antonín. *Československé trestní řízení*, vysokoškolská učebnice pro právnické fakulty. Praha: Panorama, 1982. 387

trestní praxi a ideologické směřování v tehdejší době.⁴³ V 50. letech 20. století bylo trestní právo v Československu zneužíváno komunistickou stranou jako politický nástroj pro potírání odlišných názorů a upevňování její moci. Ačkoli se trestní řízení odehrávala podle tehdy platných zákonů, skutečná podstata a provádění spravedlnosti byly značně zkresleny politickým vlivem a cílenou perzekucí, kvůli čemuž pravé hodnoty a principy práva byly často potlačeny a nahrazeny nástroji třídního a ideologického boje. Tímto způsobem trestní právo přestávalo být nástrojem spravedlnosti a stávalo se spíše formou nespravedlnosti.

Práva obviněného byla zejména přiznána v ust. § 41 trestního řádu, právo vyjádřit se ke skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, k důkazům, právo zvolit si obhájce a činit návrhy v řízení. Dále v ust. § 42 trestního řádu kladl prokurátorovi a předsedovi senátu povinnost, poučit obviněného o jeho právech.⁴⁴ Z takto definovaného práva nevznikala policii povinnost obviněného poučovat tak, jak je to v současné právní úpravě. V ust. § 63 trestního řádu uváděl právo k navrácení lhůty k podání opravného prostředku⁴⁵ a v § 66 odst. 1 trestního řádu bylo obviněnému dáno právo nahlížet do spisu.⁴⁶ Trestní zákon z roku 1950 vznikl v takové politicko-spoločenské atmosféře, v jaké vznikl, během následného politicko-spoločenského vývoje budování socialismu v Československu byl mnohokrát novelizován, nejpodstatněji v roce 1956.

1.3 Zákon č. 64/1956 Sb., zákon o trestním řízení soudním, a jeho úprava postavení obviněného

Trestní zákon č. 64/1956 Sb. má v právní historii Československa velký význam pro stanovení základních principů socialistického trestního práva. Byl platný od 23.12.1956 do 1.1.1962. Zavedl nové postupy v trestním řízení, jasněji definoval fáze trestního řízení a stanovil přesné povinnosti pro vymáhání práva. Významnou novinkou bylo zavedení předběžného projednávání obžaloby s cílem prověřit

⁴³ DOLENSKÝ, A.: *Obviněný a jeho obhajoba*. In: Právník, roč. XC., Praha: Právnický ústav ministerstva spravedlnosti, 1951, s. 25.

⁴⁴ zákon číslo 87/1950 Sb., *zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)*, účinný od 1.8.1950 do 31.12.1956. § 41. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-87>

⁴⁵ zákon číslo 87/1950 Sb., *zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)*, účinný od 1.8.1950 do 31.12.1956. § 63. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-87>

⁴⁶ zákon číslo 87/1950 Sb., *zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)*, účinný od 1.8.1950 do 31.12.1956. § 66. Online [cit. 13.4.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-87>

činnost orgánů činných v trestním řízení, zlepšit soudní řízení a zajistit, aby občané nebyli vystaveni neoprávněným žalobám. Tato funkce sloužila jako nástroj řádného procesu, prosazování demokratických principů a ochrany občanů před neoprávněnou újmou. Předběžné slyšení bylo v některých případech povinné a v jiných nepovinné, což znamenalo posun k systému navrženému pro větší spravedlnost a zvýšilo právo na obhajobu.⁴⁷

Práva obviněného byla zejména přiznána v ust. § 31 trestního řádu, právo vyjádřit se ke skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, k důkazům, právo zvolit si obhájce a činit návrhy v řízení. Dále v ust. § 31 odst. 2 trestního řádu kladl prokurátorovi a předsedovi senátu povinnost, poučit obviněného o jeho právech.⁴⁸ V ust. § 62 trestního řádu uváděl právo k navrácení lhůty k podání opravného prostředku⁴⁹ a v § 71 odst. 1 trestního řádu bylo obviněnému dáno právo nahlížet do spisu.⁵⁰

1.4 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), a jeho úprava postavení obviněného

Po přijetí Ústavy ČSSR v roce 1960 došlo v právním řádu k významným reformám, které vedly k vydání nových trestních zákonů. Tyto komplexní rekodifikace měla za cíl znovu sladit systém trestního soudnictví se socialistickými principy a správními strukturami stanovenými ústavou, a tím odrážet ideologické posuny státu a centralizovat jeho právní rámec. Kodifikace trestního práva v roce 1961 byla vyvolána především potřebou odstranit nejevidentnější nedostatky předchozí kodifikace z roku 1950.

Trestní řád Československé socialistické republiky (často označovaný jako trestní řád z roku 1961) vešel v platnost 9. prosince 1961 a byl, a do současné doby také je, základním právním předpisem upravujícím trestní řízení. Tento

⁴⁷ HLADIL, V. *K některým otázkám právní úpravy předsoudního stadia trestního řízení*. In: Socialistická zákonnost, roč. XXIV., č. 9, Praha, Ministerstvo spravedlnosti ČSR v Praze, 1976, s. 523.

⁴⁸ Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), účinný od 1.1.1957 do 31.12.1961. § 32. Online [cit. 5.12.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1956-64>

⁴⁹ Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), účinný od 1.1.1957 do 31.12.1961. § 62. Online [cit. 5.12.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1956-64>

⁵⁰ zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), účinný od 1.1.1957 do 31.12.1961. § 71. Online [cit. 5.12.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1956-64>

zákon definuje pravidla pro provádění trestního řízení, včetně postupu veřejné bezpečnosti, státních zástupců a soudů při vyšetřování, stíhání a soudním rozhodování o trestných činech. V době jeho přijetí odrážel demokratizační změny, k nimž v československé společnosti došlo, a v souladu s těmito změnami byl zcela nově formulován účel nového trestního zákona, kterým bylo chránit společenské a státní zřízení Československé socialistické republiky, socialistické vlastnictví, práva a oprávněné zájmy občanů a výchova občanů k řádnému plnění občanských povinností a k zachovávání pravidel socialistického soužití⁵¹.

Při svém přijetí tento trestní řád upravoval procesní práva obviněného v ust. §28 trestního řádu, právo na tlumočníka, § 33 trestního řádu, právo obviněného *vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat opravné prostředky. Má právo zvolit si obhájce a s ním se radit; je-li ve vazbě, může s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby, jakmile se překročilo k seznámení s výsledky vyšetřování, a kdykoli později. Obviněný, který nemá dostatečných prostředků, aby hradil náklady obhajoby, má nárok na obhajobu bezplatnou. Tato práva přísluší obviněnému i tehdy, je-li nesvéprávný.*⁵² V ust. § 33 odst. 2 trestního řádu ukládá orgánům činným v trestním řízení povinnost obviněného o jeho právech poučit. V ust. § 34 trestního řádu právo zákonného zástupce zastupovat nesvéprávného obviněného. V ust. § 37 trestního řádu právo zvolit si obhájce a v ust. § 38 trestního řádu právo na přidělení obhájce, v ust. § 61 trestního řádu navrácení lhůty, v ust. § 65 trestního řádu právo na nahlížení do spisu, v ust. § 91 trestního řádu právo obviněného vyjádřit se a zákaz vyšetřujícímu orgánu nucení k výpovědi obviněného (shodně §167 odst. 3 trestního řádu), v ust. § 100 trestního řádu právo obviněného odepřít výpověď, v ust. § 169 právo na prostudování trestního spisu a ust. § 173 trestního řádu právo stížnosti proti postupu vyšetřujících orgánů. Do roku 1990 byl celkem sedmkrát novelizován. Po sametové revoluci v roce 1989 prošel československý trestní řád značnými změnami, aby odpovídal novým demokratickým standardům a lidským

⁵¹ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, účinný od 1.1.1962 do 31.7. 1965. § 1. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141/zneni-19620101>

⁵² zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, účinný od 1.1.1962 do 31.7. 1965. § 33. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141/zneni-19620101>

právům. S rozpadem Československa a vznikem samostatné České republiky v roce 1993, přešel trestní řád pod českou právní úpravu, kde pokračuje v platnosti. K době zpracování této práce byl od svého vydání celkem 112 krát novelizován.

První velká novelizační vlna nastala po roce 1990. Při těchto novelizacích, bylo jich do roku 1993, celkem 8, byla postupně upravena, blíže specifikována a rozšířena práva obviněného. Druhá vlna nastala po roce 1993, kdy vznikla Česká republika. Nastolený trend změn pokračoval a do roku 2004 byl trestní řád upraven dalšími 20 novelizacemi. Poslední velká novelizační vlna nastala po roce 2004, kdy Česká republika přistoupila do Evropské unie⁵³. Právní předpisy Evropské unie jsou průběžně implementovány do našeho právního řádu.

1.5 Práva obviněného v aktuální právní úpravě

Současný trestní řád práva obviněného (osoby, proti které se řízení vede) specifikuje v následujících ustanoveních:

- § 2 odst. 14 trestního řádu – právo obviněného užívat svůj mateřský jazyk nebo jazyk, o kterém uvede, že jej ovládá,
- §11 odst. 4 trestního řádu – právo obviněného požadovat projednání věci, u které bylo zastaveno jeho trestní stíhání,
- § 28 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného na tlumočení a překlad písemností,
- § 33 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, a k důkazům o nich,
- § 33 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného ve věci nevypovídat,

⁵³ Smlouva mezi Belgickým královstvím, Dánským královstvím, Spolkovou republikou Německo, Řeckou republikou, Španělským královstvím, Francouzskou republikou, Irskem, Italskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím, Nizozemským královstvím, Rakouskou republikou, Portugalskou republikou, Finskou republikou, Švédským královstvím, Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irsku (členskými státy Evropské unie) a Českou republikou, Estonskou republikou, Kyperskou republikou, Lotyšskou republikou, Litevskou republikou, Maďarskou republikou, Republikou Malta, Polskou republikou, Republikou Slovinsko, Slovenskou republikou o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Evropské unii. EUR-Lex, dokument 02003T/TXT-201510142012C326/391. [online]. 2015, s. 13-14. [cit. 16.2.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:02003T/TXT-20151014>

- § 33 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného činit návrhy a podávat žádosti,
- § 33 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného podávat opravné prostředky,
- § 33 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného zvolit si obhájce a radit se s ním v průběhu úkonů,
- § 33 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného radit se s obhájcem bez přítomnosti dalších osob, je-li ve vazbě anebo ve výkonu trestu odnětí svobody,
- § 33 odst. 2, 4 trestního řádu – právo obviněného na bezplatnou obhajobu anebo obhajobu za sníženou odměnu v případě, že osvědčí, že nemá dostatek finančních prostředků,
- § 33 odst. 5 trestního řádu – právo na poučení obviněného (toho, proti komu se řízení vede) o jeho právech a povinnostech podle jeho procesního postavení, o maximální době omezení jeho osobní svobody, o právu na vyrozumění jím určené osoby o jeho omezení osobní svobody a o právu uvedená poučení mít u sebe po celou dobu jeho omezení osobní svobody,
- § 33 odst. 5 trestního řádu – právo obviněného, který je v zadržení, na naléhavou lékařskou pomoc,
- § 34 trestního řádu – právo obviněného, který je omezen na svéprávnosti, se nechat zastupovat opatrovníkem. Opatrovník toto právo může vykonávat i proti vůli obviněného.
- § 36b odst. 1 trestního řádu – právo obviněného vzdát se za určitých podmínek obhájce,
- § 48 odst. 4 trestního řádu – právo obviněného kdykoliv po právní moci usnesení o zajištění věci žádat o zrušení nebo omezení zajištění,
- § 51b odst. 1 trestního řádu – právo obviněného být poučen podle zvláštního právního předpisu o utajovaných informacích,
- § 61 trestního řádu – právo obviněného žádat navrácení lhůty k podání opravného prostředku,
- § 63 trestního řádu – právo obviněného požadovat doručení písemnosti na adresu, kterou uvedl,

- § 65 trestního řádu – právo obviněného nahlížet do spisu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí,
- § 67 – § 69 trestního řádu - právo obviněného být propuštěn z omezení osobní svobody na svobodu,
- § 70 trestního řádu – právo obviněného žádat o vyrozumění jím určené osoby o jeho vzetí do vazby,
- § 71a trestního řádu – právo žádat o propuštění z vazby,
- § 73 trestního řádu – právo obviněného žádat o nahrazení vazby dohledem probačního úředníka,
- § 73 trestního řádu – právo obviněného žádat o nahrazení vazby slibem obviněného,
- § 73 trestního řádu – právo obviněného žádat o nahrazení vazby zárukou zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby,
- § 73a trestního řádu – právo obviněného žádat o nahrazení vazby peněžitou zárukou,
- § 73d trestního řádu – právo obviněného účastnit se vazebního zasedání,
- § 74 trestního řádu – právo obviněného být neprodleně propuštěn z vazby v případě pravomocného rozhodnutí o zrušení vazby na základě stížnosti obviněného,
- § 75 trestního řádu – právo obviněného být po zadržení odevzdán do 48 hodin soudu nebo propuštěn ze zadržení na svobodu,
- § 76 odst. 6 trestního řádu – právo zadrženého požadovat, aby byl obhájce přítomen výslechu podezřelého, jestliže je ve stanovené lhůtě dosažitelný,
- § 76b trestního řádu – právo zadrženého zvolit si obhájce, mluvit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním v průběhu zadržení. Zadržený cizinec má právo žádat, aby o jeho zadržení byl vyrozuměn konzulární úřad,
- § 77a trestního řádu – právo obviněného žádat o zrušení zákazu vycestování,
- § 88n trestního řádu – právo obviněného kdykoliv žádat o zrušení předběžného opatření,
- § 91 trestního řádu – právo obviněného být vyslechnut,

- § 91 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného sjednat se státním zástupcem dohodu o vině a trestu,
- § 92 odst. 3 trestního řádu – právo obviněného se k obvinění podrobně vyjádřit,
- § 95 odst. 2 trestního řádu – právo obviněného přečíst si po skončení výslechu protokol, případně právo požadovat jeho přečtení,
- § 95 odst. 3 trestního řádu – právo obviněného žádat doplnění protokolu o výslechu, případně žádat, aby byly opravy v souladu s jeho výpovědí,
- § 105 trestního řádu – právo obviněného být vyrozuměn o přiřazení znalce a má právo podat námitku proti formulaci otázek položených znalci,
- § 116 trestního řádu – právo obviněného podat stížnost proti rozhodnutí o pozorování jeho osoby ve zdravotnickém zařízení,
- § 136 trestního řádu – právo obviněného vzdát se práva stížnosti i za osoby oprávněné,
- § 157a odst. 1 trestního řádu – právo obviněného kdykoli v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu,
- § 160 odst. 7 trestního řádu – právo obviněného podat stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání,
- § 164 trestního řádu – právo obviněného nebýt nucen k výpovědi anebo k doznání,
- § 165 trestního řádu – právo žádat, aby byl přítomen obhájce všem úkonům,
- § 165 odst. 1 trestního řádu – právo obviněného být přítomen úkonům a klást svědkům otázky,
- § 166 trestního řádu – právo prostudovat trestní spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování,
- § 171 trestního řádu – právo obviněného podat stížnost proti postoupení spisu jinému orgánu,
- § 172 trestního řádu – právo obviněného podat stížnost proti usnesení o zastavení trestního stíhání,
- § 175 trestního řádu – právo obviněného sjednat se státním zástupcem dohodu o vině a trestu,

- §178a trestního řádu – právo obviněného souhlasit s označením své osoby za spolupracujícího obviněného.⁵⁴

Práva mladistvého obviněného jsou upravena v samostatné právní úpravě, konkrétně v zákoně č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tento zákon práva mladistvého obviněného specifikuje v následujících ustanoveních:

- § 42 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. – právo mladistvého obviněného na zacházení přiměřené věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu,
- § 42 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. - právo mladistvého obviněného na poučení o právech,
- § 42 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb. – právo mladistvého obviněného být poučen,
- § 42a odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. – o nutnosti mladistvého mít obhájce,
- § 43 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. – právo zákonného zástupce nebo opatrovníka mladistvého jej zastupovat,
- § 44 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. – právo zvolit mladistvému obviněnému obhájce i proti jeho vůli,
- § 44 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb. – právo mladistvého zvolit si místo ustanoveného obhájce jiného obhájce.

2. Procesní práva obviněného

Jak bylo výše uvedeno, současná právní úprava procesních práv obviněného je ovlivněna vstupem České republiky do Evropské unie, proto jsou níže uvedeny nejen prameny Českého právního řádu, ale i prameny práva Evropské unie. Většina procesních práv obviněného byla již od počátků samostatného Československa zakotvena v právní úpravě a jejich změna, kromě temných let druhé světové války, byla spíše formální úpravou. Po vstupu České

⁵⁴ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

republiky do Evropské unie byla práva obviněného rozšířena a blíže specifikována unijními předpisy, které Česká republika zapracovala do svých právních předpisů.

2.1. Právo být poučen

Právo obviněného na informace je v mezinárodním právu zakotveno ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU z 22. května 2012 o právu na informace v trestních řízeních. Tato směrnice definuje minimální práva obviněného na informace o obvinění, které zahrnuje informace nejen o konkrétních faktech obvinění, ale i o právní předpisech, na nichž obvinění stojí. Dále jako minimální právo stanovuje přístup ke spisu, což je důležité pro možnost přípravy efektivní obhajoby a oznámení o změně právní kvalifikace skutků, což je zásadní pro možnost pružně reagovat na změny v obvinění.⁵⁵ Účelem tohoto práva je zajistit možnost uplatnění práv před orgány činnými v trestním řízení i osobě, která tato práva nezná, a to takovým způsobem, který odpovídá jejich dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem a jejich procesnímu postavení.⁵⁶ Proto orgánům činným v trestním řízení zákonodárce ukládá povinnost, tyto osoby vhodným a srozumitelným způsobem poučit.⁵⁷ Poučení je proto jedním z prvotních úkonů při každé činnosti orgánů činných v trestním řízení. V Českém právním řádu není ústavními zákony nijak zakotveno, nicméně vychází ze základních práv na spravedlivý proces uvedený v čl. 36 odst. 1 Listiny, z práva na právní pomoc dle ust. čl. 37 odst. 2 Listiny a práva na veřejné projednání věci před soudem dle ust. čl. 38 odst. 2 Listiny. Konkrétní předepsaná

⁵⁵ GURAN, Mihai. *RIGHTS OF THE ACCUSED PERSON – COMPARATIVE ANALYSIS OF THE REGULATION IN THE SECONDARY LEGISLATION OF THE EUROPEAN UNION AND THE CONVENTIONAL PROTECTION STANDARDS*. Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences. Law [online]. 2018, st. 95 [cit. 3.4.2023]. ISSN 20667701. Dostupné z <https://web.s.ebscohost.com/ehost/viewarticle/render?data=dGJyMPPp44rp2%2fdV0%2bnjjsfk5Ie46bNQ6t6yyTK6kyWa%2fzKx95uXxjL6qrUutqK5KsZa0UrOruEi2ls5lpOrweezp33vy3%2b2G59q7SbaqrkyxrK5JrpzxgeKzrn7iq%2bF7t66rUOLasUWy2rFJq9ixT7Sjtk20prR739m3fbervorj2ueLpOLfhuWz44ak2uBV3%2bnsPvLX5VW%2fxKR57LOvS7Oos0yur7A%2b5OXwhd%2fqu4ji3MSN6uLSffbq&vid=4&sid=0fd5cc98-8dd3-4d31-b376-85606cac9e95@redi> SVOBODA, Petr. *Ústavní základy správního řízení v ČR*. Praha: Linde 2007. ISBN 80-7201-676-1. st. 132-133; *Listina základních práv Evropské unie*. Úřední věstník Evropské unie 2012C326/391. [online]. 2012, s. 13-14. [cit. 16.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/pravo/12012P%2FTXT>

⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 3 svazky (4700 s.). ISBN 978-80-7400-465-0. st. 248

⁵⁷ Např. § 2 odst. 15; § 7a odst. 1; § 11 odst. 4; § 33 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., *Trestní řád*, v posledním znění a další

forma poučení není legislativně upravena, zákonodárce tak ponechává orgánům státní moci prostor pro jejich realizaci.

Policejní orgán uplatnění tohoto práva realizuje prostřednictvím slovního a písemného předání informací (poučení), a to vždy, podle procesního postavení osoby, které se úkon nebo zákrok, týká. V každém okamžiku trestního řízení, a před každým úkonem nebo zákrokem, musí být osoba, která má v trestním řízení něco vykonat, nebo se nějakého jednání zdržet, poučena o postavení, ve kterém se nachází, jejích procesních právech a povinnostech, o podání opravného prostředku a jeho lhůtě v případě, že provedení úkonu nebo zákroku opravný prostředek umožňuje. Výjimku tvoří provedení neodkladného zákroku, kdy zákrok nesnese odkladu. Po jeho ukončení, „*jakmile to okolnosti dovolí*“⁵⁸ policista dotčenou osobu poučí, zpravidla nejprve ústně přímo na místě a následně i písemně před protokolací výpovědi nebo provedením jiného obdobného úkonu.

Ústní formou je poučení realizováno přečtením zákonných ustanovení shodně s písemnou formou, nebo častěji, je realizováno výběrem podstatných částí poučení tak, že je z poučení vypuštěna doslovná citace paragrafových znění jednotlivých ustanovení a poučení je převedeno do jednodušší formy českého jazyka.

Zjednodušeným poučením je například:

„máte právo se hájit, nemusíte ale nevyprávět, máte právo si zvolit obhájce a radit se s ním“ oproti - *Podle § 33 odst. 1 trestního řádu máte právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se vám kladou za vinu a důkazům o nich, nejste však povinen vyprávět. Můžete uvádět okolnosti a důkazy sloužící k vaší obhajobě, činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Máte právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výslechu nemůžete radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Můžete žádat, abyste byl vyslýchán za účasti svého obhájce, a aby se obhájce zúčastnil i jiných úkonů přípravného řízení (§ 165 trestního řádu). Jste-li ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, můžete s*

⁵⁸ Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7. výklad k § 13

*obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby. Uvedená práva přísluší Vám jako obviněnému i tehdy, jste-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li Vaše způsobilost k právním úkonům omezena.*⁵⁹

Písemná forma poučení obsahuje výtah zákonných ustanovení ve formě citace zákona, který se k dotčeným právům vztahuje tak, jak bylo výše uvedeno.

Rozdíl mezi těmito dvěma druhy poučování je zejména časový a interpretační. Při ústní formě je poučení obviněnému častěji vysvětleno podrobně na základě jeho dotazů. Velkou roli zde hraje zejména vzájemná interakce mezi poučovatelem a poučovaným. Oproti tomu, zejména u osob staršího věku, osob s vadou zraku a osobami nižšího vzdělání, je přečtení textu uvedeného malými písmeny často problematické a zdlouhavé. Proto sami poučovaní často text poučení nečtou, nechají si jej přečíst anebo spoléhají na ústní poučení zjednodušenou formou. Ústní poučování však naráží na zásadní problém, a tím je poučovatel. Ústní poučení klade velké požadavky na odbornost poučovatele. Oproti způsobu „tady máte poučení, to si přečtete, rozumíte tomu? a jde se dál“ je nezbytné, aby poučovatel, který poučuje ústní formou, byl odborně na výši a byl schopen poučované osobě poučení náležitě vysvětlit. Právě volba vhodných slov je nezbytná k tomu, aby poučení ústní formou vedlo k účelu, pro které je určeno, tedy k předání informací nezbytných k uplatnění práv. Na druhou stranu, nevhodná forma ústního poučení vede k neochotě poučované osoby ke spolupráci, a to nejen k přečtení svých práv a jejich využívání, ale zároveň i k neochotě hájit se výpovědí.

2.2. Právo účasti na úkonech

Provedení úkonů trestního řízení je pro určité konkrétní osoby povinné a bez jejich přítomnosti není možné úkon provést. Těmito osobami je obviněný, jeho obhájce, pokud byl obviněnému ustanoven anebo si jej obhájce zvolil, tlumočník, v případě, že se jedná o cizince, pracovník OSPOD, případně zákonný zástupce, pokud se jedná o úkon s mladistvým a opatrovník, pokud byl obviněný omezen na svéprávnosti. Tento výčet není pochopitelně taxativní. Postavení obviněného je

⁵⁹ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. úvodní část § 33. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

zejména v případě jeho vlastního výslechu, vlastní prověrky na místě a vlastní rekognice, nenahraditelné a nezastupitelné. U určitých úkonů, výslechu svědka, rekognice jiné osoby, prověrky namísto spoluobviněného, nebo svědka apod. se může nechat zastoupit obhájcem. V případě, že si však obhájce nezvolil a nebyl mu ustanoven ani jinou osobou (viz dále v textu), má právo podle ust. § 165 odst. 1 trestního řádu účastnit se vyšetřovacích úkonů a klást otázky vyslychaným svědkům. Toto právo je podle konkrétních okolností případu vázáno souhlasem policejního orgánu. Toto právo je výkonem zásady rovnosti stran v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny, kdy nepřiznáním tohoto práva obviněnému bez obhájce by byl, oproti obviněnému s obhájcem, v nevýhodě a nemohl by účinně uplatnit svá práva zejména u svědků, kteří mají v řízení právo odmítnou výpověď dle ust. § 100 trestního řádu. Policejní orgán toto právo obviněného realizuje formou vyznění obviněného o konání úkonu, které musí obsahovat označení úkonu, tedy o jaký úkon se jedná, označení osoby, které se úkon týká a místa a času úkonu. V případě provádění výslechu svědka za účasti obviněného, zpravidla u násilných trestných činů, se úkon realizuje zejména odděleným výslechem svědka a obviněného, kdy svědek je v jiné místnosti společně s vyslychajícím a obviněný výslech sleduje z jiné místnosti prostřednictvím propustného skla nebo v poslední době často využívané, přenosové video a audio techniky. Na závěr výslechu je obviněnému umožněno položení otázek tak, že obviněný předloží vyslychajícímu soubor otázek. Otázky jsou zaprotokolovány a následně položeny svědkovi. Svědek se ke každé otázce vyjádří.

Obdobným způsobem, tedy vyzněním o termínu a obsahu úkonu, policejní orgán postupuje i v případě, že připustí účast obviněného na jiných úkonech, které nespočívají ve výslechu svědka.⁶⁰ Policejní orgán je oprávněn účast obviněného na úkonu nepřipustit. Odmítnutí provádí policejní orgán písemně ve formě usnesení, proti kterému je přípustná stížnost obviněného a to do 3 dnů od jeho doručení, kterou obviněný podává cestou policejního orgánu, který usnesení vydal. O stížnosti rozhoduje dozorující státní zástupce. Stížnost má odkladný účinek a policejní orgán do doby rozhodnutí o stížnosti, nesmí úkon

⁶⁰ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. úvodní část § 165 odst. 1. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

provést, pokud se nejedná o úkon, který nesnese odkladu. V praxi tento postup nebývá častým.

2.3. Právo na obhajobu

Obecně lze smysl práva na obhajobu charakterizovat jako „ochranu zájmů obviněného v celém trestním řízení tak, aby byly náležitě a včas objasněny skutečnosti, které tuto osobu viny zbavují nebo vinu alespoň zmírňují.“⁶¹

Právo obviněného na obhajobu je v mezinárodním právu zakotveno Mezinárodním paktem o občanských a politických právech⁶², Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod⁶³ a Listinou základních práv Evropské unie⁶⁴. Dále jsou upraveny ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU⁶⁵ ze dne 22. října 2013 upravující právo obviněného na právní pomoc advokáta v trestním řízení, ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1919⁶⁶ ze dne 26. října 2016 upravující právo obviněného na bezplatnou právní pomoc.

V Českém právním řádu je právo obviněného na obhajobu zaručeno čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny spolu s presumpcí nevinou zaručenou čl. 40 odst. 2 Listiny a právem na spravedlivý proces zaručeným čl. 36 odst. 1 Listiny.⁶⁷ Jedná se tedy o ústavními zákony garantované právo obviněného. V řízení o trestních věcech mladistvých jsou práva mladistvých na obhajobu výrazně rozšířena

⁶¹ Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 241.

⁶² Vyhláška číslo 120/1976 Sb. *Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.*, Online [cit. 3.2.2024]. Dostupný z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120/zneni-19760103>

⁶³ *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.* Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>

⁶⁴ *Listina základních práv Evropské unie.* (2012/C 326/02). Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

⁶⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o *právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody.* Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32013L0048>

⁶⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1919 ze dne 26. října 2016 o *právní pomoci pro podezřelé nebo obviněné osoby v trestním řízení a pro osoby vyžádané v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu.* Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32016L1919>

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1996. sp. zn.: III. ÚS 83/96 (N 87/6 SbNU 123).

zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Dle § 42 odst. 2 ZSM musí mít mladistvý obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu učiněna opatření podle tohoto zákona nebo, kdy jsou prováděny úkony podle trestního řádu, mezi které patří neodkladné a neopakovatelné úkony. Výjimkou je pouze situace, kdy provedení úkonu nesnese odkladu⁶⁸ a je o tom informován obhájce. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže posouvá začátek požadované obhajoby mladistvého v přípravném řízení před zahájením trestního stíhání, konkrétně ve fázi řízení před zahájením trestního stíhání.⁶⁹

Odborná literatura rozděluje toto právo na materiální obhajobu a obhajobu formální.

2.3.1. Materiální obhajoba

Materiální obhajoba je právem každého jednotlivce hájit se sám, spočívající v právu „vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat. Může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky.“⁷⁰

Právo obviněného „vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat“ orgány činné v trestním řízení realizují zejména výslechy. Osoba, proti které se řízení vede, je zpravidla ve věci vyslýchána opakovaně v různých procesních postaveních odpovídajících fázi trestního řízení. Prvním výslechem je podání vysvětlení dle ust. § 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu, o kterém policejní orgán sepíše úřední záznam podle § 158 odst. 6 trestního řádu. Při tomto výslechu není vyslýchaná osoba v žádném procesním postavení, (z kriminalistického hlediska je označován jako prověřovaný, trestní řád takové označení nezná) nicméně z údajů uvedených v tomto úředním záznamu policejní orgán vychází v dalších fázích řízení. „Úřední záznam slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba,

⁶⁸ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. úvodní část § 165 odst. 3. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 3 svazky (4700 s.). ISBN 978-80-7400-465-0.st. 246-261

⁷⁰ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 33. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

kteřá takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede. Úřední záznam lze v řízení před soudem užit jako důkaz pouze za podmínek stanovených tímto zákonem.⁷¹ Již v tomto úředním záznamu má vyslychaná osoba právo odmítnout vypovídat v případě, že by si svou výpověď způsobila trestní stíhání anebo by způsobila trestní stíhání osobě blízké.⁷² Zpravidla druhou, ale procesně výrazně důležitější, je výpověď obviněného. Obviněným se osoba stává v den, případně v den a hodinu, kdy jí bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání dle ust. § 160 odst. 1 trestního řádu. Doručením tohoto usnesení se mění procesní práva osoby a stává se obviněným. Výslech obviněného provádí policejní orgán v souladu s ust. § 91 až 95 trestního řádu, s možnými odchylkami, které odpovídají konkrétnímu procesnímu postavení (např. § 76 odst. 3 trestního řádu, § 77 trestního řádu apod), používá k tomu protokol, který obsahuje více informací o osobě obviněného, obhájci a jeho vyrozumívání o úkonu a zejména jiné poučení. I v tomto procesním postavení, a zejména v něm, má obviněný právo ve věci nevypovídat.⁷³ Oproti výslechu dle ust. § 158 odst. 6 trestního řádu však obviněný již disponuje přesným popisem jednání a okolností, za kterých mělo být jednání spácháno, tedy zjednodušeně ví, k čemu má vypovídat a z jakého jednání byl obviněn. Je mu známa právní kvalifikace jednání a výše trestu, který mu v případě prokázání viny hrozí. Účelem výslechu obviněného není doznání obviněného, ale zjištění co největšího množství informací k vyšetřované věci tak, aby byl zjištěn úplný a jasný obraz o všech okolnostech případu a skutečnostech důležitých pro trestní řízení. Obviněný nesmí být k výpovědi ani k doznání nijak donucován. Ani případné doznání nezavazuje policejní orgán povinnosti prověřit doznání obviněného a další okolnosti případu tak, aby byla nadevší pochybnost zjištěna materiální pravda o případu a zjištěn jeho skutečný pachatel⁷⁴. Obviněný má právo po skončení výslechu si protokol přečíst, případně požadovat, aby mu byl přečten. Může žádat,

⁷¹ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 158 odst. 6. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁷² zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 158 odst. 8. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁷³ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 33 odst. 1. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁷⁴ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 164. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

aby byly opraveny výroky, případně chyby, které nejsou v souladu s jeho výpovědí. Na závěr výsledku protokol vlastnoručně podepisuje. Toto právo osoby, proti které se řízení vede, se neomezuje pouze na výsledky před orgány, nýbrž obviněný je oprávněn zaslat nebo jinak doručit, orgánům činným v trestním řízení vlastnoručně sepsané vyjádření. Toto písemné vyjádření je součástí spisového materiálu, avšak nemá stejnou právní sílu, není důkazem, jako vyjádření učiněné před orgánem činným v trestním řízení. „*Obviněný nesmí být nikdy vyslýchán tak, že se pouze obecně odkáže na obsah jeho vyjádření, které učinil před zahájením trestního stíhání. Odkaz obviněného na dřívější vyjádření učiněné před zahájením trestního stíhání nemůže vyvolat ten účinek, že by úřední záznam, zápis nebo protokol o takovém vyjádření obviněného získal povahu důkazu. Stav je naopak takový, jako kdyby obviněný vůbec nevyprávěl*“⁷⁵

Dalším právem materiální obhajoby obviněného je, že „*může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě*“⁷⁶ a navrhnout provedení důkazů svědčících v jeho prospěch.⁷⁷ I přes to, že obviněný k obvinění nevyprávěl, má stále možnost navrhnout policejnímu orgánu, přímo do protokolu, provedení důkazů nebo navrhnout provedení konkrétního úkonu nebo výpovědi konkrétní osoby v procesním postavení svědka, vypracovat znalecké posudky a zajistit jiné věci a listiny důležité pro trestní řízení⁷⁸. Tyto návrhy je v přípravném řízení možné učinit kdykoliv v průběhu vyšetřování, naposledy při, anebo písemně, po provedení úkonu prostudování trestního spisu (viz kapitola 2.6). Důkazy svědčící v jeho prospěch má ale obviněný možnost předkládat i u případného soudního projednávání věci, při hlavním líčení anebo v případném veřejném zasedání o odvolání. Jaké důkazy, a kdy předloží, je výhradně na jeho uvážení. Toto právo tedy znamená, že obviněný, případně jeho obhájce, mají právo důkazy sami vyhledávat a zajišťovat a předkládat jak policejnímu orgánu anebo přímo soudu.

⁷⁵ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. *Přípravné řízení trestní*. Praha. C. H. Beck, 2003, str. 805

⁷⁶ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 33 odst. 1. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁷⁷ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2013, str. 243.

⁷⁸ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 89 odst. 2. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

Sami tedy mohou vyhledávat případné svědky události, mohou je nalézat a navrhnout provedení jejich výslechu. Obviněný výslech svědka nemůže provést sám, neboť by se jednalo o neprocesní úkon. Obviněný si může nechat také zpracovat znalecký posudek, nebo navrhnout provedení výslechu znalce. Pokud obviněný vyhledal důkaz, může jej orgánu činného v trestním řízení předložit.⁷⁹

2.3.2. Formální obhajoba

Tak jako materiální obhajoba spočívá v právu každé osoby hájit se sám, tak formální obhajoba spočívá v právu obviněného nechat se obhajovat jinou osobou. Tímto právem nezaniká právo hájit se sám, jak bylo výše uvedeno, nýbrž toto právo je rozšířeno o pomoc právnicky vzdělané osoby. Každá osoba, podávající vysvětlení, má právo právní pomoci. V praxi to znamená, že tato osoba požádá na své vlastní náklady advokáta⁸⁰ o přítomnost u úkonu. Advokát pak ve prospěch této osoby dohlíží na zákonnost provedení úkonu. Nemá však oprávnění klást vyslychané osobě otázky a nemá právo být přítomen u jiných úkonů trestního řízení. V řízení ve věcech mladistvých je situace opačná. Již při prvním úkonu, kdy mladistvý je podezříván policejním orgánem ze spáchání protiprávního jednání, musí mít obhájce. Pokud si jej nezvolí sám, a nezvolí je ani osoby oprávněné⁸¹, je mu na žádost policejního orgánu ustanoven soudem.

Po zahájení trestního stíhání dle ust. § 160 odst. 1 trestního řádu se postavení advokáta mění na obhájce. Obviněný má právo zvolit si obhájce⁸², myšleno jednoho anebo několik, a v konkrétních případech uvedených v ust. § 36 a 36a trestního řádu je obviněnému obhájce ustanoven v případě, že si jej nezvolil sám, nebo jej za něj nezvolila jiná oprávněná osoba⁸³. Hlavním úkolem obhájce je

⁷⁹ VANTUCH, P. *Kdy může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení?*. Bulletin advokacie, 2013, č. 7-8, str. 29-30

⁸⁰ vysokoškolsky právně vzdělaná osoba, zapsaná v seznamu advokátů České advokátní komory.

⁸¹ Zákon č. 218/2003 Sb. *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*. Platné znění. § 44 odst. 2. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218/zneni-20230101>

⁸² zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 33 odst. 1. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁸³ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 37 odst. 1. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

„...poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci.⁸⁴ Z této dikce zákona jednoznačně vyplývá, že obhájce je výhradně na straně obviněného. Není stranou v řízení před soudem, ale obviněnému, který je v řízení před soudem stranou, pomáhá. Obhájce za obviněného může jménem obviněného podávat návrhy, žádosti a stížnosti. Zároveň na sebe obhájce přebírá doručovací povinnost, kromě případů, kdy obviněný musí něco vykonat sám, v takovém případě se písemnost doručuje i obviněnému.

Právo na obhajobu prostřednictvím obhájce je základním právem zakotveným na ústavní úrovni v čl. 40 odst. 3 Listiny. Tento článek Listiny mj. říká, že obviněný má právo se hájit prostřednictvím obhájce.

Obviněnému v souvislosti s účastí obhájce na úkonech vzniká právo, radit se s obhájcem v důvěrném rozhovoru a právo obviněného požadovat jeho přítomnost na úkonu. Při samotném úkonu se obviněný s obhájcem může kdykoliv v jeho průběhu radit. Toto právo obviněného je však omezeno za situace, kdy policejní orgán položí a zaprotokoluje otázku. V tu chvíli se již obviněný nemůže s obhájcem radit, jak na otázku odpovědět. Obhájce obviněného zastupuje u všech úkonů, kterých se může obviněný účastnit. V praxi je o plánovaných úkonech policejním orgánem vyrozumíván obhájce písemně, zejména cestou datových schránek. Oproti advokátovi poskytujícímu „pouze“ právní pomoc, má obhájce, právo klást vyslychané osobě otázky. Otázky pokládá ve chvíli, kdy je k tomu policejním orgánem vyzván. Naproti tomu je kdykoliv oprávněn podat námitku proti položené otázce policejního orgánu, pokud je otázka návodná, tedy předem lze odhadnout požadovanou odpověď anebo proti způsobu protokolace. Tato námitka se protokoluje společně s výpovědí do protokolu a policejní orgán o ní neprodleně rozhoduje. Rozhodování je ve dvojí formě, jednak policejní orgán námitku připustí, tedy námitce vyhoví, a položenou otázku přeformuluje nebo,

⁸⁴ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 44 odst. 1. Online [cit. 8.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

námítku zamítne a na položenou otázku bude požadovat odpověď. Obráceně, policejní orgán má právo, aby položenou otázku obhájce, nepřipustil. Zpravidla to bývá za situace, kdy obhájce požaduje odpověď na otázku, na kterou vyslychaná osoba již odpověděla anebo byla položena návodná otázka. Policejní orgán však nemá právo nepřipustit kladení otázek obhájcem. Pokud by k této situaci došlo, bylo by to porušení práva na obhajobu a práva a spravedlivý proces. Ve shodě s předešlým policejní orgán postupuje i v případě, že obhájců je u výslechu více. Neexistuje přesný postup, v jakém pořadí obhájci pokládají své otázky, nicméně, při výslechu musí být dán prostor všem obhájcům, aby své otázky položili, a to i opakovaně.

Ve vztahu k formální obhajobě má obviněný právo se ve vymezených případech nutné obhajoby⁸⁵ obhájce vzdát. Může tak učinit pouze písemně, a to zpravidla do protokolu policejního orgánu při výslechu. Prohlášení musí být učiněno po poradě s obhájcem a za jeho přítomnosti⁸⁶. V případě, že obviněný tohoto práva využije, pokračuje v řízení sám bez obhájce, má však právo toto vzdání se obhájce vzít kdykoliv zpět. Pokud tak učiní, musí předložit plnou moc nového obhájce anebo požádat o nové ustanovení obhájce. Pokud v řízení přetrvávají důvody nutné obhajoby a obviněný si obhájce nezvolil, policejní orgán opětovně požádá o jeho ustanovení. V této situaci se obviněný již nově ustanoveného obhájce nemůže vzdát.⁸⁷

Právo na bezplatnou právní pomoc za obviněné osoby upravuje směrnice (EU) 2016/1919 ze dne 26. října 2016, čl. 40 odst. 3 Listiny a ust. § 33 odst. 2 trestního řádu. Ten stanoví: *Osvědčil-li obviněný, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu.*

⁸⁵ Je-li dán důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 nebo § 36a odst. 2 písm. b), může se obviněný obhájce vzdát, nejde-li o trestný čin, za který lze uložit výjimečný trest. Obviněný se může obhájce vzdát i v případě nutné obhajoby podle § 36 odst. 4 písm. a). zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 36b odst. 1. Online [cit. 11.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁸⁶ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 36b odst. 2. Online [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁸⁷ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 36b odst. 3. Online [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

Vyplývá-li ze shromážděných důkazů, že obviněný nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby, může, je-li to třeba k ochraně práv obviněného, rozhodnout předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu obviněného. V případech uvedených ve větě první a druhé náklady obhajoby zcela nebo zčásti hradí stát.⁸⁸ V praxi jsou tyto skutečnosti zjišťovány policejním orgánem již při prvním výslechu obviněného, kdy odpovědi na otázky směřující do této oblasti, jsou na bázi dobrovolné odpovědi, následně, policejní orgán ve většině případů samostatně neprovádí cílené finanční šetření ke zjištění těchto skutečností. Pokud provádí finanční šetření, provádí jej jako podklad pro soud a státního zástupce za účelem uložení případného peněžitého trestu obviněnému. Častěji bývají tyto skutečnosti dokládány obhájcem za obviněného a předkládány přímo soudu.

2.4. Právo na tlumočení a na překlad

Trestní řízení je vedeno v českém jazyce. V tomto jazyce jsou prováděny všechny úkony a posuzovány všechny listiny. V době globalizace a otevřených hranic Schengenského prostoru spolu s migrací osob, se čím dál častěji v trestním řízení setkáváme s osobami, které český jazyk neovládají. Směrnice Evropské unie číslo 2010/64/EU ze dne 20. října 2010 upravuje právo obviněného na tlumočení a překlady písemností v trestním řízení. V trestním řízení, které je vedeno v jazyku, kterému obviněný nerozumí anebo v jazyku, který obviněný neovládá, má obviněný právo bezplatně využít služeb tlumočnicka. V českém trestním právu je toto právo uvedeno v ust. § 2 odst. 14 trestního řádu.⁸⁹ Ve zjednodušené formě lze říci, že potřeba tlumočnicka je u osob, se kterými se zkrátka nedomluvíte bez znalostí jejich jazyka, (myšleno i včetně osob neslyšících, hluchoslepých apod.) nezbytností již od prvního kontaktu s touto osobou. Policejní orgán disponuje jazykovými mutacemi určitých druhů poučení (omezení osobní

⁸⁸ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 33 odst. 2. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁸⁹ Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá. zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 2 odst. 14. Online [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

svobody, umístění osoby do policejní cely apod.) nicméně, nedisponuje všemi jazyky. Přičemž těchto poučení lze využít jen tehdy, když je osoba schopná si je přečíst. Z těchto důvodů orgány činné v trestním řízení využívají ke zprostředkování komunikace s těmito osobami a k překladu písemností tlumočníky.⁹⁰ *Neuvede-li obviněný jazyk, který ovládá, nebo uvede-li jazyk či dialekt, který není jazykem jeho národnosti nebo úředním jazykem státu, jehož je občanem, a pro takový jazyk nebo dialekt není zapsána žádná osoba v seznamu tlumočnicků, ustanoví orgán činný v trestním řízení tlumočnicka pro jazyk jeho národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož je občanem. Jde-li o osobu bez státního občanství, rozumí se jím stát, kde má trvalý pobyt, nebo stát jeho původu.*⁹¹

Jak bylo uvedeno, tlumočnick⁹², je zpravidla přibrán opatřením policejního orgánu dle ust. § 28 trestního řádu k provedení jednoho anebo několika tlumočnických úkonů. Za tlumočnické úkony se považuje simultánní překlad komunikace s osobou, výslech této osoby, porada s obhájcem, pokud přímo souvisí s výslechem, přičemž v tomto případě je tlumočnick vázán stejnou povinností mlčenlivosti, jako obhájce a překlady písemností, pokud o předklad písemností obviněný výslovně požádá. Toto právo realizuje policejní orgán samostatným poučením v jazyce obviněného, anebo jeho vyjádřením v protokolu o výslechu. Následně jsou obviněnému nejprve simultánně a následně i písemně přeloženy dokumenty: *usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, usnesení o nařízení pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu, obžalobu, dohodu o vině a trestu a návrh na její schválení, návrh na potrestání, rozsudek, trestní příkaz, rozhodnutí o odvolání a o podmíněném zastavení trestního stíhání.*⁹³ *Jestliže s doručením rozhodnutí je spojen počátek běhu lhůty a je třeba pořídit písemný překlad takového rozhodnutí, považuje se rozhodnutí za doručené až doručením písemného překladu.*⁹⁴

⁹⁰ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 28. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁹¹ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 28 odst. 1. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁹² Osoba ovládající konkrétní cizí jazyk a jazyk český, zapsaná v seznamu tlumočnicků vedeném Ministerstvem spravedlnosti

⁹³ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 28 odst. 2. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁹⁴ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 28 odst. 3. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

Při výslechu obviněného je tlumočnický prostředníkem, který zprostředkovává komunikaci. Zpravidla obviněnému doslovně přeloží obsah poučení uvedeného v protokolu, obviněný před zahájením výslechu potvrzuje na dotaz policejního orgánu, že tlumočnickovi rozumí a zároveň, že porozuměl i přetlumočenému poučení. Následně tlumočnický prostředník doslovně simultánně překládá výpověď obviněného a jeho překlad je zapisován do protokolu. Shodně jsou překládány a pokládány otázky policejního orgánu a obhájce a odpovědi na ně. Na závěr protokolace obviněnému tlumočnický prostředník opětovně přeloží napsaný text tak, aby obviněný měl možnost zkontrolovat jeho obsah a potvrdit na závěr svým podpisem, že odpovídá jeho výpovědi.

Tlumočnický prostředník často neprovádí pouze pomoc v překladu komunikace policejního orgánu s obviněným a obhájcem, nýbrž obzvláště v poslední době, umožňuje policejnímu orgánu vzhledem do sociokulturní oblasti obviněného, vysvětluje rozdílné pohledy na totožnou věc a kulturní odlišnosti obviněného, což přispívá k lepšímu pochopení motivace obviněného, a tím i možnostem realizace jeho obhajoby. Právo na tlumočení je realizováno i prostřednictvím komunikace na dálku, tedy videokonferencí, telefonem anebo prostřednictvím internetu. Z tohoto popisu provádění úkonu je patrné, že se vždy jedná o zdlouhavý a náročný úkon.

U překladů písemností je nezbytné poskytnout tlumočnickovi potřebné dokumenty a čas na jejich překlad.

2.5. Právo podávat opravné prostředky

Právo obviněného, aktivně ovlivnit výsledek řízení, které je zakotveno v ust. § 33 odst. 1 trestního řádu, v právu podávat opravné prostředky, je ze strany obviněného v praxi využíváno, podle názoru autora, nedostatečně. Toto bude blíže rozvedeno v praktické části. Častěji, ne však vždy, je toto právo v přípravném řízení využíváno obhájci obviněných. U obviněných se zpravidla o neznalost těchto opravných prostředků, kdežto obhájci podávají opravné prostředky nejméně z procesní opatrnosti. Za obviněného mladistvého mohou opravné

prostředky podávat i zákonní zástupci, opatrovník⁹⁵ a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.⁹⁶ Opravné prostředky za obviněného, který byl omezen na svéprávnosti může podávat i opatrovník.⁹⁷ Opravné prostředky lze všeobecně chápat jako možnost domáhat se nápravy vadného rozhodnutí přezkumem nadřízeného orgánu, v případě policejního orgánu dozorujícím státním zastupitelstvím, případně dohledovým státním zastupitelstvím. Hlavním úkolem opravného řízení je zvýšení záruky zákonnosti postupu policejní orgánů při svém rozhodování.⁹⁸

*V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede.*⁹⁹

Policejní orgán v úvodu trestního řízení postupuje dle ust. § 158 odst. 1 trestního řádu anebo rovnou podle ust. § 158 odst. 3 trestního řádu, přičemž v průběhu tohoto řízení zjišťuje a zajišťuje veškeré podklady, které policejnímu orgánu umožní rozhodnutí o zahájení trestního stíhání konkrétní osoby. Až do doručení usnesení o zahájení trestního stíhání dle ust. § 160 odst. 1 trestního řádu nemá obviněný, případně jeho obhájce, žádnou informaci o obsahu trestního spisu a o podkladech, ze kterých policejní orgán při zahájení trestního stíhání vycházel. Jak bude uvedeno v následující kapitole, obviněný a obhájce tak při prvotním výsledku obviněného, zpravidla vycházejí z odůvodnění usnesení o zahájení trestního stíhání. Nad to, obviněný, ještě v procesním postavení „prověřovaného“ nebo podezřelého¹⁰⁰ je k věci po svém zadržení dle ust. § 76 odst. 1 trestního řádu

⁹⁵ Zákon č. 218/2003 Sb. *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*. Platné znění. §43 odst. 1. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218/zneni-20230101>

⁹⁶ Zákon č. 218/2003 Sb. *Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*. Platné znění. §72 odst. 1. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218/zneni-20230101>

⁹⁷ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 34 odst. 1. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

⁹⁸ Šámal, P. a kol. *Trestní řád II*. §157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2204

⁹⁹ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 2 odst. 5. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹⁰⁰ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 76 odst. 1-3. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

vyslechnut a jeho výslech v tomto postavení je jedním z podkladů uváděných v odůvodnění usnesení o zahájení trestního stíhání. Pouze nepatrné množství osob, proti kterým se řízení vede, má již v počátečních fázích při výslechu přítomného právního zástupce, a proto ve fázi vyšetřování, po zahájení trestního stíhání, je obhájce postaven fakticky před „hotovou věc“, výslech svého klienta, případně jeho doznání, které mu jeho obhajobu výrazně znesnadňují. Z tohoto důvodu bývá prvním opravným prostředkem stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání dle ust. § 160 odst. 7 trestního řádu, která vyjadřuje domněnku obviněného, že dosud zjištěné a odůvodněné skutečnosti nenasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, a není dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchal právě obviněný.¹⁰¹ V řízení ve věci mladistvého obviněného má právo podat stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání ve prospěch mladistvého též příbuzní v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel anebo druh.¹⁰²

Tuto stížnost může obviněný, nebo oprávněné osoby, podat ihned do protokolu o výslechu obviněného, ponechat si na její podání zákonnou třídenní lhůtu anebo stížnost podat písemně ve lhůtě tří dnů policejnímu orgánu, který stížností napadené usnesení vydal. Tato stížnost však nemá odkladný účinek. V praxi bývá tato stížnost podávána nejčastěji písemně prostřednictvím obhájce, kdy je policejnímu orgánu doručována prostřednictvím datové schránky. Stížnost může být podána i jako blanketní, tedy pouze formální, zejména z důvodu dodržení zákonné lhůty, a následně v přiměřené době, obhájcem odůvodněna. V podané stížnosti je nezbytné uvést, co konkrétně stěžovatel namítá a v čem konkrétně vidí nesprávnost. Trestní řád nestanovuje konkrétní formu, jakou má být stížnost podána.

Po obdržení stížnosti policejní orgán o stížnosti rozhodne sám, nebo stížnost předloží, zpravidla s kompletní kopií spisového materiálu, k posouzení dozorujícímu státnímu zástupci. Stížnost, o které policejní orgán může rozhodnout

¹⁰¹ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 160 odst. 1. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹⁰² Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Platné znění. §72 odst. 2. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218/zneni-20230101>

sám, se týká písařských vad zejména v označení poškozených nebo jiných odstranitelných vad, pro které je oprávněn vydat opravné usnesení. Sám policejní orgán nemůže usnesení o zahájení trestního stíhání zrušit, toto právo připadá pouze dozorujícímu státnímu zástupci, a to pouze v taxativně vyjmenovaných případech.¹⁰³ Po předložení stížnosti a kompletní kopie spisového materiálu dozorující státní zástupce o stížnosti rozhodne, stížnost vyhodnotí jako nedůvodnou a zamítne jí anebo stížnost uzná důvodnou a stížností napadené usnesení policejního orgánu zruší. V obou případech dozorující státní zástupce rozhoduje usnesením, proti kterému není řádný opravný prostředek přípustný. Pouze za situace, kdy dozorující státní zástupce vydal pokyn k zahájení trestního stíhání, nemůže o podané stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání rozhodovat sám, nýbrž podanou stížnost postoupí k jejímu přezkoumání, nadřízenému státnímu zastupitelství. To následně rozhoduje stejným způsobem, jako dozorující státní zástupce. Proti rozhodnutí o stížnosti neexistuje žádný řádný opravný prostředek. Mimořádným opravným prostředkem by bylo podání ústavní stížnosti pro porušení zákona, ke které se však již opakovaně vyjadřoval Ústavní soud tak, že „*Ústavnímu soudu nepřísluší jakkoli přezkoumávat po věcné (meritorní) stránce rozhodnutí o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 trestního řádu)*“.¹⁰⁴ Ve shodě s uvedeným, má podezřelý ve zkráceném přípravném řízení právo podat odpor, tedy nesouhlas, za shodných podmínek, jak je to v případě usnesení o zahájení trestního stíhání.¹⁰⁵

Stížnost, jako opravný prostředek, má právo obviněný podat v dalších následujících případech uvedených v trestním řádu:

- Po předběžném projednání obžaloby proti rozhodnutí soudu o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, nebo o přerušení trestního stíhání a o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307

¹⁰³ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 172 odst. 1-2. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹⁰⁴ Usnesení ÚS číslo III. ÚS 554/03 ze dne 05.02.2004, Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/iii-us-554-03>

¹⁰⁵ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 179b odst. 2. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

trestního řádu nebo o schválení narovnání podle § 309 odst. 1 trestního řádu. Stížnost má, nejde-li o přerušení trestního stíhání, odkladný účinek.¹⁰⁶

- Po započtení doby podmíněčného zastavení trestního stíhání, která má odkladný účinek.¹⁰⁷
- Po předběžném projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu proti rozhodnutí soudu o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, nebo o přerušení trestního stíhání a o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307 trestního řádu nebo o schválení narovnání podle § 309 odst. 1 trestního řádu a o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu pro závažné procesní vady. Stížnost má, nejde-li o přerušení trestního stíhání, odkladný účinek.¹⁰⁸

Dalším „stížnostním“ právem obviněného je právo žádat o přezkum postupu policejního orgánu. Nejedná se o opravný prostředek, jako v přechozích případech, nýbrž o postup, kterým obviněný uplatňuje své právo za situace, kdy opravný prostředek není přípustný, např. když policejní orgán vydal opatření. Tato žádost o přezkum postupu není nikterak vázána lhůtou, obviněný žádost může podat kdykoliv. Zákon stanoví, že *ten, proti němuž se trestní řízení vede, a poškozený mají právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Tato žádost není vázána lhůtou. Žádost je nutno státnímu zástupci ihned předložit a státní zástupce ji musí neprodleně vyřídit. O výsledku přezkoumání musí být žadatel vyrozuměn.*¹⁰⁹ Žádost obviněného směřuje jednak k odstranění průtahů v přípravném řízení, anebo k odstranění závad v postupu policejního orgánu. Jedná se zpravidla o situace, kdy podle názoru obviněného policejní orgán nepostupoval v souladu se zákonem, neučinil některé kroky, nebo opatření, i když tak učinit měl, anebo naopak některé opatření učinil chybně.

¹⁰⁶ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 188. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹⁰⁷ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 308. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹⁰⁸ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 314p. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹⁰⁹ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 157a odst. 1. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

Poslední formou domožení se nápravy je podání námítky. O některých námitkách ve vztahu k provádění úkonů a výslechů zde již bylo hovořeno. Na tomto místě je nezbytné zmínit námítky ve vztahu ke znalci, a jeho podjatosti, odbornému zaměření znalce a formulaci otázek položených znalci. Policejní orgán přibírá ke zodpovězení odborných otázek znalce.¹¹⁰ Znalec je osobou, odborně způsobilou, zapsanou v seznamu znalců, řídící se příslušným zákonem.¹¹¹ O přibrání znalce policejní orgán vyhotovuje opatření, ve kterém jednak označí konkrétní osobu znalce anebo znaleckého ústavu, za druhé označí obor (odbornost), ve kterém má znalec podat odborné vyjádření anebo znalecký posudek a za třetí, naformuluje otázky, na které má znalec povinnost odpovědět. Toto opatření policejní orgán doručí obviněnému, obhájci obviněného, osobě, které se opatření týká a státnímu zástupci. Obviněný (zpravidla prostřednictvím svého obhájce) má právo vznést námítky ve všech uvedených aspektech opatření. Jednak může namítat podjatost znalce, tedy nepatřičnou zaujatost nebo předpojatost, kterou by mohl znalec ve věci mít, a za druhé odbornost znalce. V praxi podjatost znalce nebývá častým důvodem námítky, u odbornosti jsou podávány námítky častější. Zejména je to z důvodu velkého portfolia oborů znalecké činnosti, které se v jistých částech prolínají. Pro policejní orgán je pak velice složité, jako pro neodborníky ve věci, určit, pod který obor znalecké činnosti, jednotlivé součásti patří. Zde vzniká prostor pro chybná zařazení znalců a pokládání otázek znalcům, kteří nejsou pro jejich zodpovězení kompetentní. Právě formulace otázek v kombinaci s nevhodně zvoleným oborem znalce je nejčastějším důvodem podání námítky, proti pokládaným otázkám znalci. O námitkách v přípravném řízení rozhoduje státní zástupce svým vlastním opatřením. Tímto opatřením může námítku jako nedůvodnou zamítnout, nebo jí z části vyhovět a nařídít policejnímu orgánu námítkou napadenou otázku přeformulovat anebo celé opatření zrušit.¹¹²

¹¹⁰ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 105 odst. 1. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹¹¹ Zákon č. 254/2019 Sb. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech*. Online [cit.10.2.2024]. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-254/zneni-20210101>

¹¹² zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 105 odst. 3. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

2.6. Právo nahlížet do spisu a prostudovat trestní spis

Právo prostudovat trestní spis je právem oprávněných osob seznámit se s kompletním spisovým materiálem před jeho odesláním společně se závěrečným návrhem policejního orgánu na státní zastupitelství. Pokud by existovalo pouze toto právo, tak by oprávněné osoby neměli možnost nahlédnout do trestního spisu v průběhu vyšetřování, což by měla za následek nemožnost účinné obhajoby. Proto, než bude vysvětleno samotné prostudování trestního spisu, je nezbytné vysvětlit i ust. § 65 trestního řádu, kterým je nahlížení do trestního spisu. Podle tohoto ustanovení trestního řádu *obviněný, jeho obhájce a zmocněnec právo nahlížet do spisů, činit si z nich výpisky a poznámky a na svoje náklady si pořizovat kopie spisů a jejich částí. Totéž právo má zákonný zástupce nebo opatrovník obviněného, jestliže tento není plně svéprávný nebo je-li jeho svéprávnost omezena.*¹¹³ V praxi je toto právo realizováno na žádost obviněného a dalších oprávněných osob. Nejčastěji na základě žádosti obhájce buď přímo před výslechem obviněného anebo po ustanovení obhájce např. po vzetí obviněného, který obhájce neměl, do vazby. Zejména obhájce se tímto způsobem snaží zjistit informace obsažené v trestním spise tak, aby mohl účinně uplatnit obhajobu svého klienta. Po podání žádosti policejnímu orgánu policejní orgán, buď žádosti vyhoví, stanoví termín, kdy umožní obhájci nahlížení do trestního spisu a tento termín obhájci oznámí anebo, ze závažného důvodu, obhájci nahlížení do trestního spisu odepře. Obhájce pak má právo žádat státního zástupce o přezkum tohoto rozhodnutí policejního orgánu.¹¹⁴ Samotné nahlížení do trestního spisu je pak policejním orgánem realizováno na služebně, kde je osobě, které o nahlížení požádala, předložen trestní spis ve stavu, ve kterém jej jeho zpracovatel vede. Většinou se nejedná o konečnou a úplnou podobu trestního spisu tak, jak bude uvedeno dále. Oprávněná osoba má právo si ze spisu pořizovat výpisy a na své náklady kopie. Častěji se v dnešní době používá ofotografování trestního spisu a

¹¹³ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 65 odst. 1. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹¹⁴ zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění. § 65 odst. 2. Online [cit.10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

vyžádání elektronických dat (videosoubory, nahrávky apod.) přehráním jejich obsahu a následně předáním souborů na datový nosič oprávněné osoby.

Právo obviněného na přístup ke spisu je v mezinárodním právu zakotveno Mezinárodním paktem o občanských a politických právech¹¹⁵, Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod¹¹⁶ a Listinou základních práv Evropské unie¹¹⁷. Dále jsou upraveny ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestních řízeních. V českém právním řádu je upraveno v ust. § 166 odst. 1 trestního řádu jako součást práva obviněného na obhajobu a zároveň jako institut sloužící k prověření dodržování procesních předpisů ve vyšetřování¹¹⁸.

Policejní orgán toto právo obviněného realizuje na konci vyšetřování prostřednictvím vyzoomění obviněného¹¹⁹ (a dalších oprávněných osob), ve kterém policejní orgán stanoví termín a místo konání, ve kterém umožní obviněnému a oprávněným osobám prostudování trestního spisu a navržení doplnění vyšetřování. Zároveň obviněného a oprávněné osoby poučí, v souladu s ust. § 166 odst. 2 trestního řádu, že pokud tohoto termínu nevyužijí, bude postupovat tak, jak kdyby k úkonu prostudování trestního spisu došlo.¹²⁰ Ve stanoveném termínu obviněnému (případně oprávněným osobám) předloží kompletní spisový materiál v podobě, která, vyjma obsahu spisu a závěrečného návrhu, bude předložena dozorcím státnímu zástupci. Zároveň obviněnému umožní, aby po odpovídající (dostatečnou) dobu spisový materiál prostudoval, pořídil si z něj výpisky, případně si spisový materiál vyfotografoval. Obviněný a

¹¹⁵ Vyhláška číslo 120/1976 Sb. *Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.*, Online [cit. 3.2.2024]. Dostupný z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120/zneni-19760103>

¹¹⁶ *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.* Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>

¹¹⁷ *Listina základních práv Evropské unie.* (2012/C 326/02). Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

¹¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád.* §166. Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 1350-1357

¹¹⁹ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 166 odst. 1. Online [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹²⁰ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 166 odst. 2. Online [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

oprávněné osoby mají právo vyžadovat po policejním orgánu veškeré audiovizuální dokumenty, datové nosiče a otisky zajištěné výpočetní a audiotekniky. Policejní orgán je povinen tato data obviněnému a oprávněným osobám poskytnout ve stavu, v jakém je zajistil. V případě, že policejní orgán prováděl analýzu zajištěných dat, která není a nebude součástí spisového materiálu, není povinen obviněnému tuto analýzu předávat.

Pokud obviněný nebyl dříve policejním orgánem upozorněn na změnu právní kvalifikace dle ust. § 160 odst. 5 trestního řádu, je o této změně upozorněn na počátku prostudování trestního spisu a zároveň mu je policejním orgánem umožněno, aby se ke změně vyjádřil.¹²¹ Na závěr prostudování trestního spisu je obviněnému umožněno učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Tyto návrhy se mohou zaznamenat přímo do záznamu o prostudování trestního spisu, nebo je obviněný předloží v přiměřené době písemně. Policejní orgán má za povinnost o všech důkazních návrzích rozhodnout. Pokud souhlasně rozhodl o provedení navrhovaného úkonu, úkon provede nebo požadovaný dokument zajistí. V případě, že provedení úkonu odmítne, vyzumí o této skutečnosti navrhovatele¹²².

2.7. Povinnosti obviněného

Společně s právy obviněného, která byla uvedena výše, ukládá právní úprava obviněnému i povinnosti. Slovník českého pravopisu slovo povinnost charakterizuje jako „nutnost dostát nějakého závazku, závaznost, úkol, který musí být splněn“¹²³ V tomto smyslu je povinnost osoby, proti které se řízení vede, dána strpěním určitého úkonu, dostavením se na určité místo v konkrétním čase anebo zdržením se konkrétních činností nebo konkrétního jednání. Trestní řád povinnosti obviněného charakterizuje v následujících ustanoveních:

- § 55 odst. 1 písm. c) trestního řádu – je obviněný povinen uvést adresu pro účely doručování písemností určených k jeho rukám,

¹²¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. §166. Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 1350

¹²² zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 166 odst. 1. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹²³ HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Základy filosofie práva*. Přeložil Vladimír ŠPALEK. Filosofická knihovna (Academia). Praha: Academia, 1992.

- § 66 odst. 1 trestního řádu – obviněný je povinen nerušit řízení a nechovat se urážlivě k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a má za povinnost uposlechnout příkazu a vyhovět výzvě těchto orgánů,
- §73 odst. 3 trestního řádu - obviněný, nad nímž byl vysloven dohled probačního úředníka nahrazující vazbu, *je povinen se ve stanovených lhůtách dostavit k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se dalším omezením stanoveným ve výroku rozhodnutí, která směřují k tomu, aby se nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení. Obviněný je povinen probačnímu úředníkovi umožnit vstup do určeného obydlí nebo jeho části.*¹²⁴
- §88e odst. 4 trestního řádu - obviněný je po oznámení rozhodnutí o zákazu vstupu do obydlí povinen opustit neprodleně obydlí a jeho bezprostřední okolí v rozsahu vymezeném v usnesení, a zdržet se vstupu do těchto prostor,
- § 93 odst. 2 trestního řádu – obviněný je povinen vždy strpět úkony potřebné ke zjištění jeho totožnosti,
- §114 odst. 1 trestního řádu – obviněný je povinen podrobit se prohlídce těla, je-li nezbytně třeba zjistit, zda jsou na jeho těle stopy nebo následky trestného činu,
- §360a odst. 2 trestního řádu - obviněný je povinen při výkonu elektronické kontroly *plnění povinností uložených v souvislosti s některým opatřením nahrazujícím vazbu umožnit probačnímu úředníkovi vstup do určeného obydlí a strpět pořízení svých biometrických údajů. Dále je povinen poskytnout probačnímu úředníkovi veškerou potřebnou součinnost,*¹²⁵
- povinnost obviněného strpět rekognici,¹²⁶
- obviněný je povinen strpět omezení jeho osobní svobody a vazbu.

¹²⁴ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 73 odst. 3. Online [cit. 11.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹²⁵ zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění. § 360a odst. 2. Online [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

¹²⁶ Nález ÚS číslo III. ÚS 528/06 #1 ze dne 11.10.2007. Online [cit. 12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/iii-us-528-06-1>

3. Praktická část

V praktické části autor formou šetření v trestních spisech získal soubor relevantních údajů objasňujících a sumarizujících postup obviněných v trestním řízení a vztah mezi uplatňováním procesních práv a vlastnostmi obviněných.

3.1. Podmínky provedení šetření

Pro provedení šetření si autor stanovil následující otázky:

O1: Jakým způsobem a v jakém rozsahu využívá obviněný svá práva v přípravném řízení?

O2: Jak se na uplatňování práv obviněného v přípravném řízení projevuje vliv vzdělání a předchozí zkušenosti s trestním řízením?

O3: Jaké formy poučení jsou pro obviněného pochopitelné?

Autor šetření provedl v roce 2021 v souvislosti se zpracováním bakalářské práce na téma „Administrativa jako zdroj stresu u Policie České republiky“. Šetření bylo provedeno v 261 trestních spisech řešených Službou kriminální policie a vyšetřování Krajského ředitelství policie Královéhradeckého kraje v rozsahu působnosti obecné kriminality. Výzkumný vzorek se skládal výhradně z obviněných páchajících majetkovou, drogovou a násilnou trestnou činností a zároveň byli do vzorku zařazeni mladiství pachatelé. Množství trestních spisů odpovídá všem spisům, které byly na uvedeném oddělení zpracovány a ukončeny za rok 2020. Při šetření bylo zanedbáno procentuální zastoupení jednotlivých problematik. Při šetření bylo zkoumáno celkem 273 protokolů o výslechu obviněného, a podle nich 273 postupů obviněných v trestním řízení. Obvinění (respondenti) nebyli o prováděném šetření informováni, jednalo se vyhodnocení údajů uvedených v protokolech o výslechu obviněného. Autor vycházel výhradně z elektronické verze standardizovaného protokolu o výslechu obviněného v systému ETR, který použil jako dotazník. Ostatní údaje podstatné pro šetření byly získávány z elektronické verze trestních spisů. Postup obviněných v trestním řízení byl hodnocen podle ve spise založených stížností a návrhů, případně podle plánů prověřování, ve kterých byly uvedeny plánované a splněné úkony společně

s uvedením jejich navrhovatele. Zjišťované údaje byly vkládány do excelové tabulky, ze které byla data následně sumarizována a zpracována do této práce. Souhrnné výsledkové tabulky jsou uvedeny v závěru této práce.

Šetřením bylo hodnoceno využívání práv a procesních postupů obviněného. Byla hodnocena následující práva:

- právo být poučen o svých právech (§ 33 odst. 5 trestního řádu, § 51b odst. 1 trestního řádu), šetření v protokolech o výslechu obviněného bylo zaměřeno na vyjádření obviněného, zda svým právům porozuměl.
- právo obviněného vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, a k důkazům o nich, (§ 33 odst. 1 trestního řádu, § 92 odst. 3 trestního řádu), pro statistické účely, grafické zobrazení a matematické vyjádření v práci obsah práva zkrácen na „Právo se hájit sám výpovědí“. Šetření bylo zaměřeno na skutečnost, zda obviněný využil svého práva hájit se výpovědí a poskytl tak policejnímu orgánu další informace o skutečnostech důležitých pro trestní řízení.
- právo obviněného ve věci nevypovídat, (§ 33 odst. 1 trestního řádu), pro statistické účely, grafické zobrazení a matematické vyjádření v práci obsah práva zkrácen na „Právo se hájit sám odmítnutím výpovědi“
- právo předkládat návrhy a opravné prostředky (§ 33 odst. 1 trestního řádu). Toto šetření bylo zaměřeno na využívání práva navrhoprovedení konkrétních úkonů (výslechy svědků, rekognice apod.) Zároveň byly pod tuto kategorii podřazeny i opravné prostředky.
- právo obviněného být přítomen úkonům, kterých se má právo účastnit. Do této kategorie byly zařazeny všechny případy, kdy byl na návrh obviněného (obhájce) anebo bez tohoto návrhu obviněného (obhájce) proveden procesní úkon, kterého se mohl z jeho podstaty účastnit i obviněný.
- právo obviněného zvolit si obhájce a radit se s ním v průběhu úkonů (§ 33 odst. 1 trestního řádu), pro statistické účely, grafické zobrazení a matematické vyjádření v práci obsah práva zkrácen na „Právo zvolit si obhájce a nechat se jím zastupovat“. Do této kategorie byli zařazeni všichni obvinění, kteří již od počátku měli z různých důvodů obhájce, ale i obvinění, kteří si obhájce zvolili v průběhu řízení, byť jen na jediný úkon.

- právo obhájce být přítomen úkonům (§ 165 trestního řádu) Do této kategorie byly zařazeny úkony, při kterých obhájce mohl být.
- právo na tlumočení a překlad písemností (§ 28 odst. 1 trestního řádu). Do této kategorie byly zařazeni obvinění (cizinci), kteří využili svého práva na tlumočení a překlad. Do kategorie nebyli zařazeni cizinci, kteří uvedli, že českému jazyku rozumí jak v mluvené, tak písemné podobě, a proto nevyužívali svého práva na tlumočení a překlad písemností do svého mateřského jazyka.
- právo prostudovat trestní spis (§166 trestního řádu). Do této kategorie byli zařazeni všichni obvinění, včetně těch, kteří měli v řízení obhájce. Všichni byli vyrozuměni o svém právu prostudovat trestní spis.
- právo prostudovat trestní spis obhájcem (§166 trestního řádu). Do této kategorie byli zařazeni pouze obhájci obviněných. Všichni byli o termínu prostudování trestního spisu vyrozuměni.

První část šetření, zaměřenou na využívání práv obviněného v trestním řízení, autor v průběhu roku 2022 a 2023 rozšířil o zjišťování vzdělání obviněných, jejich předchozí trestní zkušenosti a dále provedl samostatné šetření formou řízeného rozhovoru k poučení, které obviněným poskytl policejní orgán. Tyto řízené rozhovory měli za cíl zjistit, jak obvinění vnímají předkládaná poučení, zda jim skutečně rozumí, dokážou se podle jejich obsahu zachovat, a svých práv využít. Řízené rozhovory byly zatíženy postavením tazatele a respondenta. (vyšetřovatel vs. obviněný) V prvotní fázi byly na pokusném vzorku 10 respondentů zjištěny relevantní odpovědi na pokládané otázky, a ty byly následně testovaným respondentům předkládány jako možné odpovědi na položené otázky. Tímto způsobem byly zjišťovány údaje od dalších 102 respondentů.

3.2. Výsledky šetření a jejich vyhodnocení

Z výsledků šetření vyplívají následující vyhodnocení. Kompletní matematické vyjádření výsledků je uvedeno v kapitole výsledkové tabulky.

O1: Jakým způsobem a v jakém rozsahu využívá obviněný svá práva v přípravném řízení?

Šetřením bylo vyhodnoceno celkem 273 postupů obviněného v průběhu přípravného řízení, které bylo zaznamenáno v trestních spisech. Postup uplatňování svých práv byl přímo závislý na skutečnosti, zda u řízení byl od jeho počátku obhájce obviněného, anebo obviněný využíval svých práv sám. Tabulka č. 1 ukazuje poměr uplatnění jednotlivých práv obviněnými.

Právo být poučen využilo, lépe řečeno, bylo „donuceno“ využít všech 273 obviněných. Slovo „donuceno“ je použito záměrně, neboť být se jedná o právo obviněného, nikoliv o jeho povinnost, povinnost je kladena na orgán činný v trestním řízení, je obviněný v každé fázi řízení, a při každém úkonu, poučován poučením, které je součástí záznamu anebo zpracovávaného protokolu. Obviněný tedy nemá faktickou možnost, nebýt o svém právu poučen. Nemá ani faktickou možnost se tohoto práva vzdát.

Právo obviněného hájit se výpovědí využilo ze 273 obviněných celkem 119 obviněných, kteří neměli v řízení obhájce a 49 obviněných, kteří obhájce měli.

Právo obviněného nevypovídat využilo z 273 obviněných celkem 47 obviněných, kteří neměli obhájce a 58 obviněných, kteří obhájce měli. Šetřené formuláře z velké části neobsahovaly uvedení důvodů, z jakých obviněný odmítl ve věci vypovídat, a není ani povinností obviněného, tyto údaje sdělovat. Pro autora proto bylo překvapením, když v 16 formulářích našel záznam, že obviněný odmítl vypovídat na radu svého obhájce. Objektivním posouzením, při znalosti poměrů, které panují na policejním oddělení, které dokumentaci zpracovávalo a znalostech a zkušenostech pracovníků, kteří formuláře vyhotovovali, je tento důvod odmítnutí vypovídat zanedbatelný. Podstatně důležitějším byl následný postup 3 obviněných, kteří, jak bude uvedeno dále, činili kroky proti ustanoveným obhájcům, kteří jim tento postup doporučili.

Právo obviněného činit návrhy a podávat opravné prostředky využili z 273 obviněných pouze 3 obvinění, kteří neměli v řízení obhájce a 92 obviněných, kteří obhájce v řízení měli. Ze 3 obviněných, kteří neměli obhájce, podali všichni stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání. Z 92 obviněných, kteří měli v řízení obhájce, podalo 7 obviněných, pouze návrhy na provedení úkonů, 12 obviněných, prostřednictvím svého obhájce, pouze stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání a 5 pouze žádost o přezkum postupu policejního orgánu

ve věci dle ust. § 157a trestního řádu. 68 obviněných podalo prostřednictvím svého obhájce ve věci, jak návrhy na provedení úkonu, tak i stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání, ve 4 případech i stížnost proti rozhodnutí o vzetí do vazby. Návrhy byly před prostudováním trestního spisu směřovány nejčastěji k provedení výslechů osob, provedení rekognice a zajištění kamerových záznamů.

Právo obviněného být přítomen úkonům, kterých se má právo účastnit z 273 obviněných nevyužil žádný obviněný, který neměl obhájce a pouze 2 obvinění, kteří v řízení měli obhájce. V obou případech se jednalo o účast obviněných při rekognici věcí jiných osob.

Právo obviněného zvolit si obhájce a radit se s ním v průběhu úkonů využilo z 273 obviněných pouze 109 obviněných. Od počátku byl v řízení obhájce v 92 případech z důvodů nutné obhajoby. Z 92 případů nutné obhajoby se jednalo o 46 případů dle ust. § 36 odst. 3 trestního řádu, 4 případy dle ust. § 36 odst. 2 trestního řádu, v 16 případech se jednalo o ust. § 36 odst. 1 písm. a) trestního řádu, ve dvou případech o ust. § 36 odst. 1 písm. b) trestního řádu a ve zbylých případech o řízení ve věcech mladistvého, případně o kombinaci uvedených. Zbylých 15 obviněných si k řízení již od jeho počátku zvolilo obhájce. Ze 166 obviněných, kteří se na počátku řízení hájili sami, si 7 obviněných v průběhu řízení zvolilo obhájce, z toho dva obvinění pouze na jeden úkon, kterým bylo prostudování trestního spisu.

Právo obviněného mít u úkonu obhájce využilo z 273 obviněných celkem 6 obviněných, kteří neměli na počátku řízení obhájce a 112 obviněných, kteří měli obhájce. Zde je na místě uvést, že v 6 případech došlo v průběhu vyšetřování ke změně obhájce, ve třech případech tak, jak bylo výše nastíněno. Do statistického průměru se tak dostala tato odchylka, které byla způsobena duplicitou obhájců ve čtyřech řízeních.

Právo obviněného na tlumočení a překlad písemností využilo celkem 22 cizinců, z těchto cizinců bylo 19 obviněných, kteří neměli v řízení obhájce a 3 obvinění, kteří v řízení obhájce měli. Nejčastěji překládanými jazyky byla Ukrajinština, Ruština a Korejšťina. Za zajímavost stojí zmínka, že nejčastěji používaným cizím jazykem, kde byl policista přibrán na slib jako tlumočník, byla angličtina.

Právo obviněného prostudovat trestní spis využilo ze všech 273 obviněných 29 obviněných, kteří neměli v řízení obhájce a 38 obviněných, kteří obhájce měli. Za zmínku stojí, že 33 obviněných, kteří měli od počátku obhájce, využili práva prostudování trestního spisu i k podání návrhů na rozhodnutí ve věci, zejména k návrhům na zastavení trestního stíhání. Žádný z obviněných, který v řízení neměl obhájce, nevyužil svého práva k podání návrhů na rozhodnutí ve věci.

Právo prostudovat trestní spis obhájcem využilo 6 obhájců u obviněných, kteří jej na počátku neměli a 113 obhájců, které obvinění v řízení měli.

Ze šetření jednoznačně vyplynulo, že využívání práv obviněným je přímo úměrné skutečnosti, zda je u řízení od jeho počátku přítomen obhájce obviněného či nikoliv. Obhájci plně využívají většiny práva obviněného jeho jménem, zpravidla plně přebírají iniciativu v řízení. U obviněných, kteří neměli obhájce, je zcela evidentní laxnost a neochota práva využívat. Již v počátečních fázích řízení, u jejich výsledků, se často projevuje jejich neochota spolupráce na objasnění věci. Pro kvalitní obhajobu by bylo možné navrhnout, aby každý obviněný měl již od počátku obhájce, zlepšilo by se tím využívání práv obviněného a zejména komunikace policejního orgánu s obviněným. Toto však není zejména z ekonomických důvodů reálné. Navíc, každý má právo si obhájce zvolit sám, avšak na vlastní náklady, což zejména v poslední době, činí řadě obviněných problémy.

O2: Jak se na uplatňování práv obviněného v přípravném řízení projevuje vliv vzdělání a předchozí zkušenosti s trestním řízením?

Vliv vzdělání na jakoukoliv lidskou činnost je zásadní. Díky propracovanému školství našeho státu lze konstatovat, že každá, českou základní školou vzdělaná osoba, umí číst a psát. Pochopitelně toho umí více, osvojila si základy chování, vystupování a jednání spolu se základy chování ve společnosti a jednání s autoritami. Nicméně, základní škola, a řada středních škol, své studenty nepřipravuje na čtení a pochopení textů vysokoškolského typu, sepsané právní strohostí a jednoznačností. Z tohoto důvodu si autor položil řečnickou otázku, jaké vzdělání měli obvinění, kteří se účastnili šetření a jaký vliv toto vzdělání mělo na využívání jejich práv v procesním postavení obviněného?

Odpověď na tuto otázku autor našel v protokolech o výsledku obviněného v položce „nejvyšší dosažené vzdělání“. Z celkem 273 obviněných mělo 114 obviněných základní vzdělání, 94 obviněných mělo středoškolské odborné vzdělání, 58 obviněných mělo středoškolské úplné vzdělání (maturitu) a 7 obviněných mělo vysokoškolské vzdělání. Matematickým přepočtem lze dojít k závěru, že 97% obviněných nemá vysokoškolské vzdělání. Kompletní výsledky jsou uvedeny v tabulce číslo 2 v kapitole výsledkové tabulky.

Stejnému šetření, ve vztahu ke vzdělání, za použití stejné metody zjišťování, autor podrobil i skupinu obviněných, kteří se vyjadřovali k poučení. V této skupině obviněných bylo zahrnuto celkem 102 obviněných, ze kterých mělo 45 obviněných základní vzdělání, 36 obviněných mělo středoškolské odborné vzdělání, 21 obviněných mělo středoškolské úplné vzdělání a 1 obviněný měl vysokoškolské vzdělání. I v této skupině je patrné, že poměr osob bez vysokoškolského vzdělání je 99%. Kompletní výsledky jsou uvedeny v tabulce číslo 3 v kapitole výsledkové tabulky.

Z obou šetření plyne, že s průměrnou pravděpodobností 98% nebyli v šetření zahrnutí obvinění vzdělání ve čtení právních textů a jejich interpretaci. Na druhou stranu, i malé dítě se od svého narození učí napodobováním a okoukáváním, nejprve od svých rodičů a následně i vrstevníků. Z této myšlenky vycházela i domněnka autora, že předchozí zkušenost obviněného s trestním řízením a uplatňováním svých práv v něm, se na dalším trestním řízení musí projevit. Pro vyhodnocení vzdělání obviněných byly obě skupiny spojeny, čímž byl zvýšen počet respondentů na celkový počet 378 obviněných. Informace byly zjištěny z posledních (v době ukončení spisového materiálu) aktuálních rejstříků trestů obviněných. Kompletní výsledky jsou uvedeny v tabulce číslo 4 v kapitole výsledkové tabulky.

Z 378 obviněných zahrnutých v tomto šetření bylo celkem 159 obviněných se základním vzděláním, 130 obviněných se středoškolským odborným vzděláním, 79 obviněných se středoškolským úplným vzděláním a 8 obviněných s vysokoškolským vzděláním. U obviněných se základním vzděláním bylo 41 obviněných netrestáno, 54 obviněných jednou soudem trestáno, 39 obviněných trestáno 2-3 krát a 25 obviněných bylo trestáno 4 krát a více. Rekordmanem této

kategorie byl obviněný, který měl v rejstříku trestů celkem 18 záznamů. U obviněných se středoškolským odborným vzděláním bylo celkem 61 obviněných netrestaných, 39 obviněných trestaných jednou, 20 obviněných trestaných 2-3 krát a 10 obviněných trestaných 4 krát a více. U obviněných s úplným středoškolským vzděláním bylo 26 obviněných netrestaných, 30 obviněných s jedním trestem, 16 obviněných trestaných 2-3 krát a 7 obviněných trestaných 4 krát a více. U obviněných s vysokoškolským vzděláním, šetření nerozlišuje získaný akademický titul, bylo netrestaných 5 obviněných a jednou trestaní obvinění byli 3.

Pro správné vyhodnocení položené otázky je nezbytné, abychom se v hodnocení vrátili na začátek a vyloučili z něj počty obviněných, kteří ve svém řízení měli obhájce. Jak již bylo vyhodnoceno dříve, obhájce je faktickým garantem práv obviněného v trestním řízení, a kromě nahodilých případů (byly zjištěny 3), kdy obviněný neuplatňoval své právo, nejspíš proti doporučení obhájce, byla rozhodnutí obviněných ovlivněna prací obhájce. Při hledání odpovědi na položenou otázku „Jak se na uplatňování práv obviněného v přípravném řízení projevuje vliv vzdělání a předchozí zkušenosti s trestním řízením?“ tak zákonitě musí být vyloučen vliv vzdělání obhájce a jeho předchozí zkušenosti s trestním řízením. Po takto vyloučeném počtu nám zůstává 166 obviněných, to je 60,81 % z počtu všech šetřených obviněných. Na tomto počtu obviněných bude autor demonstrovat vliv vzdělání a předchozí zkušenosti na uplatňování práv obviněného v trestním řízení. Přehledné výsledky jsou uvedeny v tabulce číslo 5 v kapitole výsledkové tabulky.

Šetřením bylo zjištěno 8 netrestaných obviněných se základním vzděláním, kteří ve 2 případech v procesním postavení obviněného vypovídali a v 6 případech odmítli vypovídat. V 5 případech využili práva na tlumočení a překlad, a ve 2 případech využili svého práva prostudovat trestní spis. Jiných práv nevyužili. Dříve potrestaní obvinění se základním vzděláním, kterých bylo 61, v 38 případech využili svého práva, a ve věci vypovídali, a ve 23 případech výpověď odmítli. Ve dvou případech využili práva na tlumočení a překlad písemností, a ve 4 případech právo na prostudování trestního spisu. Jiná práva nevyužili. Když vezmeme v úvahu postup policejního orgánu při vyšetřování, tak z uvedených výsledků vyplývá, že obvinění se základním vzděláním v šetřeném vzorku obviněných

využili svých práv nejpravděpodobněji pouze při prvním kontaktu s policejním orgánem, a pak již svá práva využívali pouze v jednotkách případů. Tímto způsobem v žádném případě nemohli jakkoliv aktivně přispět k řádnému a včasnému objasnění věci ani k vyhledání anebo předložení důkazů svědčících v jejich prospěch. Fakticky konali pouze pasivní obhajobu.

Ne příliš velký rozdíl je u obviněných se středoškolským odborným vzděláním. Netrestaných obviněných s tímto vzděláním bylo šetřením zjištěno 27. Z těchto 27 obviněných, 22 obviněných ve věci vypovídalo, a 5 obviněných využilo svého práva a vypovídat odmítlo. Jeden obviněný v průběhu vyšetřování využil svého práva a zvolil si obhájce a využil jeho přítomnosti při úkonu trestního řízení. Sedm obviněných využilo právo na překlad a tlumočení, a 3 obvinění i právo na prostudování trestního spisu a jeden obviněný využil přítomnosti obhájce u prostudování trestního spisu. Dříve trestaných obviněných se středoškolským odborným vzděláním bylo 30. Z nich 27 obviněných využilo svého práva, a ve věci vypovídali a 3 ve věci odmítli vypovídat. Jeden obviněný využil svého práva a zvolil si obhájce a obhájce byl přítomen na dalším úkonu trestního řízení. V jednom případě obviněný využil práva na tlumočení a překlad, prostudování trestního spisu obviněným a obhájcem. Z tohoto výčtu je zcela evidentní vliv zmocněného obhájce na množství úkonů provedených v trestním řízení. Popsané využívání procesních práv bylo zjištěno v jednom trestním spise cizince, který po zahájení trestního stíhání jeho osoby, zmocnil obhájce, který následně obviněnému v řízení pomáhal. Zbývající obvinění vykonávali pasivní obhajobu.

Velice podobně, jako v předchozím odstavci, by se dalo vyjádřit i o obviněných se středoškolským úplným vzděláním. Netrestaných obviněných s tímto vzděláním bylo šetřeno 12. Z nich polovina využila svého práva, a ve věci vypovídala, a druhá polovina nevypovídala. Jeden obviněný využil v průběhu trestního stíhání svého práva a zvolil si obhájce, jeden využil práva na překlad a tlumočení, 7 obviněných využilo svého práva na prostudování trestního spisu a v jednom případě se prostudování trestního spisu zúčastnil i obhájce. Dříve trestaných obviněných se středoškolským úplným vzděláním bylo celkem 24, z toho 22 obviněných ve věci vypovídalo, a dva obvinění využili svého práva, a ve

věci nevyprávěli. Dva obvinění využili práva na tlumočení a překlad a 10 obviněných využilo práva na prostudování trestního spisu. Jiná práva nevyužili.

Výrazná změna ve využívání práv obviněného byla zjištěna, oproti předchozím typům vzdělání, u vysokoškolského vzdělání. Jednak bylo zjištěno jen zanedbatelné množství obviněných s tímto typem vzdělání, celkem 4, a za druhé, rozsah využívání jejich práv se oproti předchozím typům vzdělání rozhodně zvýšil. Netrestaní vysokoškolsky vzdělaní obvinění byli zjištěni 3. Z nichž 2 obvinění ve věci vypovídali, a jeden využil svého práva, a ve věci nevyprávěl. Všichni tři obvinění si v průběhu řízení zvolili obhájce, který byl u všech úkonů trestního řízení. Dva obvinění využili práva na prostudování trestního spisu, a na podání opravného prostředku. Posledním zjištěným obviněným s vysokoškolským vzděláním byl obviněný, který byl dříve trestaný. I tento obviněný využil svého práva a ve věci nevyprávěl, podal prostřednictvím svého zvoleného obhájce opravný prostředek, činil návrhy na doplnění vyšetřování, obhájce byl přítomen u všech úkonů, využil práva na tlumočení a překlad a společně s obhájcem prostudoval trestní spis.

O3: Jaké formy poučení jsou pro obviněného pochopitelné?

Všichni respondenti uvedli, že předloženému poučení porozuměli v plném rozsahu, a toto své tvrzení stvrdili svým podpisem v protokolu. Při řízeném rozhovoru, který následoval v průběhu řízení bez účasti jejich obhájce, pokud byl před tím přítomen, vybírali odpovědi na následující otázky:

- **Pokud byste měl možnost si vybrat, jakou formu poučení zvolit, která by to byla?** Odpovídalo 102 respondentů, z toho 78 respondentů uvedlo, že formu ústního poučení a 24 respondentů formu písemného poučení.
- **Z jakého důvodu byste volil Vámi zvolený způsob poučení?** Odpovídalo 102 respondentů, u ústní formy poučení jako odpověď „nerozumím předloženému poučení“ zvolilo 31 respondentů, odpověď „poučení je příliš dlouhé“ zvolilo 15 respondentů, odpověď „nechce si mi to číst“ zvolilo 54 respondentů, odpověď „neumím, nebo nemohu si poučení přečíst“ 1 respondent a odpověď „nevím“ 1 respondent. U písemné formy poučení volilo jako možnou odpověď „psané poučení mi vyhovuje lépe, je přesné“ 14 respondentů, odpověď „je srozumitelné pro všechny“ volilo 5

respondentů, odpověď „nevěřím ničemu, co není na papíře“ volili 3 respondenti, odpověď „je to tak, jak to má být“ volil 1 respondent a odpověď „nevím“ 1 respondent.

- **Byl jste o svých právech před výslechem poučen jinou osobou než vyslychajícím?** Odpovídalo 86 respondentů, z toho 23 respondentů uvedlo, že byli poučeni obhájcem, 2 respondenti uvedli, že byli poučeni svým kamarádem, nebo známým, 3 respondenti uvedli, že svá práva znají ze studia a 59 respondentů uvedlo, že byli poučeni až vyslychajícím policistou. Zbýlých 16 respondentů na otázku odmítlo odpovědět.
- **Bylo pro Vás zvolená forma poučení dostatečnou, abyste měl informace o svých právech?** Odpovídalo 102 respondentů, z toho 51 respondentů vyjádřilo souhlas, 44 respondentů vyjádřilo souhlas s konstatováním, že poučení již slyšeli dříve, 6 respondentů nesouhlasilo a 1 respondent odpověď na otázku neznal.
- **Jaká práva budete v probíhajícím trestním řízení využívat?** Odpovídalo 37 respondentů, z toho 12 respondentů uvedlo, že budou využívat všechna práva, 15 respondentů uvedlo, že jejich práva budou hájit obhájci a 10 respondentů uvedlo, že řízení pro ně výslechem končí, jiná práva nebudou využívat. Zbytek respondentů odmítl na tuto otázku odpovědět.

Kompletní výsledky šetření jsou uvedeny v tabulce číslo 6 uvedené v kapitole výsledkové tabulky. Z výsledků je zřejmé, že 79,56% dotazovaných upřednostňuje poučení ve zkrácené formě, prezentované zjednodušenou formulací policejního orgánu.

Závěr

Šetřením provedeným na teoretických základech této práce a za splnění uvedených postupů autor dospěl k závěru, že obviněnému zákonodárce poskytuje dostatečnou právní ochranu. Parafrází nejmenovaného kolegy „obviněný těch práv má až dost“. Samotný výčet těchto práv je v této práci rozepsán na třech stránkách. Tím nejdůležitějším právem osoby, proti které se řízení vede, je, že musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučena o právech umožňujících jí plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce (§2 odst. 13 trestního řádu). Povinnost poučit osobu, proti které se řízení vede, má každý orgán činný v trestním řízení. Každý orgán činný v trestním řízení má však jinou formu poučení, neboť přesná forma není zákonem nijak upravena. Proto se v praxi v trestním řízení setkáváme s poučením vyslychané osoby, od soudního typu „*po poučení dle ustanovení § 33/1, § 93/1 a § 95/2 trestního řádu uvádím*“ uvedeného v protokolu o hlavním líčení, doplněným ústním poučením soudce, až po poučení policejního orgánu uvedeného v příloze číslo 1, zkráceně vysvětlovaného policejními orgány. Šetřením bylo zjištěno, že 79,56% dotazovaných respondentů dává přednost zkrácenému poučení ve čtené formě oproti čtení dlouhého poučení. Je samozřejmě nezbytné podotknout, že více jak polovina respondentů v šetření uvedla, že se jim poučení nechce číst a třetina, že je to moc dlouhé. Je nezbytné opět připomenout, že šetřením zjištěné výsledky nemusejí být zcela objektivní vzhledem k pracovnímu zařazení autora a jeho postavení vůči respondentům v době provádění šetření. Autor je však přesvědčen, že i přes toto možné riziko zkreslení výsledků, mají výsledky určitou vypovídající hodnotu. Autor sám zastává názor, že policií předkládaná poučení jsou napsaná složitým jazykem, poučení jsou dlouhá, obsahující *zbytečně* citace zákonů i s jejich paragrafovým označením, jsou psaná nevhodným fontem písma a nevhodnou velikostí písma, což v zásadě plně nekoresponduje s výše uvedeným zákonným vyjádřením „vhodným způsobem a srozumitelně“.

Vzhledem ke složitosti psané formy poučení v kombinaci s převažujícím vzděláním obviněných ve zkoumané skupině, tedy vzdělání základního a středoškolského odborného, autor navrhuje, aby bylo stávající poučení upraveno do jednodušší formy a přitom si zachovalo svou zákonnou povinnost předávat kompletní informace o právech a povinnostech obviněných. Objektivně nelze zjistit, z jakého důvodu obviněný svých práv nevyužívá, nicméně je velice pravděpodobné, že nejméně některá část obviněných nevyužívá svá práva dostatečně právě z toho důvodu, že nebyla srozumitelně o svých právech poučena anebo poučení plně neporozuměla. Policejní orgán z pochopitelných důvodů své úlohy v trestním řízení nemůže suplovat obhájce, nicméně je autor přesvědčen o tom, že tak, jak je v přípravném řízení povinen policejní orgán objasňovat stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti které se řízení vede, je povinen zvláště pečlivě osoby, proti kterým se řízení vede, poučovat o jejich právech. Šetřením bylo zjištěno, že z výzkumného vzorku 273 obviněných nemělo 60,81% v trestním řízení obhájce. Autor považuje úlohu obhájce v trestním řízení za nezbytnou a velice prospěšnou, a to nejen ve formě nutné obhajoby. Je toho názoru, že by každý obviněný měl mít v trestním řízení již od jeho počátku svého obhájce a povinně zřízenou datovou schránku alespoň na dobu trestního řízení. Tímto způsobem by byla práva obviněného správně hájena, a policejnímu orgánu by odpadly problémy s dlouhými lhůtami doručování a nepřebírání korespondence. Nicméně, tento názor je utopií, protože současná ekonomická situace našeho státu to neumožňuje. Náš stát a celou státní správu, čekají rozsáhlé změny v budující se digitální době. Už k dnešnímu dni má většina občanů možnost nosit své občanské průkazy v mobilním telefonu, velká část spisových materiálů veřejné správy je digitalizována a je velice pravděpodobné, že postupem času tento trend plně přejde i na orgány činné v trestním řízení. To, co je v dnešní době „v papírové podobě“, již bude pouze elektronické, dokumenty budou všichni účastníci podepisovat přes čtecí zařízení a opisy dokumentů budou zúčastnění dostávat emailem anebo do datové schránky. Při úvaze v těchto budoucích souvislostech se autorovi jeví jako velice potřebné sjednotit všechna poučení orgánů činných v trestním řízení do shodné formy, která by byla sama o sobě zjednodušenou komplexní informací psanou v textu poučení, které orgán činný v trestním řízení doslovně obviněnému přečte. Shodné poučení bude

obsahovat i protokol o úkonu, který bude orgán činný v trestním řízení provádět. Tímto způsobem by byla odstraněna možná chyba v poučování, se kterou šetření počítalo v zanedbatelném rozsahu 1-3%, tedy chyba poučujícího. Poučující policista byl natolik charizmatičtější a přesvědčivější, přitom nezkušenější, že uvedl v ústním poučení něco, co nebylo zcela pravdivé a obviněný se podle jeho poučení (doporučení) zachoval. Šetření nebylo možné tyto údaje ověřit.

Pro zjednodušení poučení hledal autor vzory v zahraničí. Požádal o spolupráci kolegy z Německé policie a NYPD USA, kteří mu zaslali protokoly o výslechu obviněného obsahující poučení obviněných. Byť každý z dožadovaných policejních orgánů funguje v jiném systému trestního řízení, každý z nich provádí výslechy obviněných. Poučení ze zaslaných protokolů jsou uvedena v příloze číslo 2. Autor si po porovnání poučení dovoluje tvrdit, že na jedné stránce poučení je srozumitelně v jednoduchých větách uvedeno vše, co v našem poučení obviněného na třech stranách, a proto je podle jeho názoru poučení prováděné tímto způsobem přehlednější a srozumitelnější.

Proto autor navrhuje, aby byla aktuálně používaná poučení policejních orgánů přepracována podle vzoru z Německé republiky. Přepracování by mělo být provedeno na základě společné diskuse odborné i laické veřejnosti s využitím poznatků vědeckých výzkumů z oborů psychologie a trestního práva. Výsledkem této diskuse by mělo být poučení pro všechny účastníky trestního řízení, které bude srozumitelné a obsahově shodné jak v písemné, tak v ústní podobě.

Druhým návrhem autora je pak povinné zřízení datových schránek osobě, proti které se řízení vede. Často opakovaným a studií zjištěným důvodem zbytečného prodlužování lhůt trestního řízení je nespolečná spolupráce obviněného s orgány činnými v trestním řízení formou nepřebírání zasílané korespondence. Povinným zřízením datové schránky, o kterou by pro obviněného vzdáleně požádal policejní orgán, který by byl zároveň ověřovatelem totožnosti osoby, pro kterou zřizuje datovou schránku, by byly zkráceny lhůty doručování, odstraněny průtahy se zjišťováním faktických adres a zaručeno doručování písemností obviněnému. Obviněnému by pak vznikla povinnost doručované písemnosti v datové schránce přebírat, nebo by byly doručovány fikcí se stejnými právními účinky doručení.

Seznam použité literatury

- BARANCOVÁ, Helena a Andrea OLŠOVSKÁ (eds.). *Pracovní právo v digitální době*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-259-2
- BRUCKNEROVÁ, Eva. *Trestní právo hmotné a procesní*. Brno: Masarykova univerzita, 2023. ISBN 978-80-280-0067-7.
- BUDINSKÝ, Václav; HAVEL, Tomáš; KOSEK, Jan; KRUPOVÁ, Tereza; POKORNÝ, Michal et al. *Neznalost zákona neomlouvá, aneb, Jak přežít v právním státě*. [Praha]: VR Atelier pro Společnost pro právní stát, [2018]. ISBN 978-80-906846-8-3.
- BĚLINA, Miroslav et al. *Pracovní právo*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-667-8
- BĚLINA, Miroslav et al. *Zákoník práce: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-759-0
- DAVID, Roman. *Ústava České republiky: Listina základních práv a svobod : úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů*. 2. doplněné a přepracované vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1997. ISBN 80-7182-007-5.
- DOLENSKÝ, A.: *Obviněný a jeho obhajoba*. In: Právník, roč.XC., Praha: Právnícký ústav ministerstva spravedlnosti, 1951, s. 25.
- FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6.
- FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.
- FRANKL, Michal. *Občané země nikoho: uprchlíci a pohyblivé hranice středovýchodní Evropy 1938-1939. Židé - dějiny - paměť*. Praha: NLN, 2023. ISBN 978-80-7422-924-4.
- GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Teoretik. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-451-0.
- GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5.

- HEJDA, Jiří. *V zemi hákového kříže: Německo 1934 ; Bída v pohraničí : Československo 1935*. I. vydání. Praha: Pulchra, 2022. ISBN 978-80-7564-075-8.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s, ISBN 80-7367-040-2
- HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Základy filosofie práva*. Přeložil Vladimír ŠPALEK. Filosofická knihovna (Academia). Praha: Academia, 1992
- HENDL, Jan a Jiří REMR. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.
- HOFFMANN, J. a kol. *Nové zákony a na území Protektorátu Čechy a Morava (a býv. Česko-Slovenské republiky)*. Ročník I. (1939). Praha : V. Linhart, 1939 – 1945.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva: právo na spravedlivé řízení a další procesní práva*. Přehledy judikatury (ASPI). Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-124-2.
- PETRUSEK, Miloslav. MAŘÍKOVÁ Hana a VODÁKOVÁ Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Libri, 2000. 571 s. ISBN 80-7277-027-6.
- KREJČÍ, Oskar. *Dějiny českého státu v dokumentech*. Průhonice: Profesional publishing. 2012. 882 s. ISBN 978-80-7431-064-5
- MALACKA, Michal a RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé a procesní: úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčího řízení*. 2. rozšířené vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-519-7.
- MALÝ, Karel, a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2., upravené vyd. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-167-7.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MORGAN, D.L. (2001), *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*, Tišnov : SCAN. 104 s. ISBN: 80-85834-77-4

- NOVOTNÝ, František. *Praktikum trestního práva procesního*. 2., upr. vyd. Praktikum. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-159-5.
- NIŽŇANSKÝ, Eduard a PSICOVÁ, Katarína. *Antisemitizmus a holokaust na Slovensku v dokumentoch nemeckej proveniencie 1938-1945: Antisemitismus und Holocaust in der Slowakei in Dokumenten deutscher Provenienz von 1938 bis 1945*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2021. ISBN 978-80-89514-99-1.
- SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-564-4.
- SOTOLÁŘ, Alexander. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR. [Praha]: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001.
- SVOBODA, Petr. *Ústavní základy správního řízení v ČR*. Praha. Linde 2007. ISBN 80-7201-676-1.
- ŠÁMAL, Pavel; MUSIL, Jan a KUČHTA, Josef. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.
- ŠÁMAL, Pavel. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- TOMEŠ, Josef. *Slovník k politickým dějinám Československa 1918-1992*. Praha: Budka, 1994. Slovník. ISBN 80-901549-2-1.
- VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praktická knihovna (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7.
- VANTUCH, Pavel. *Možnost obviněného vzdát se obhájce a důsledky pro obhajobu*. Advokátní deník. 2019.
- VRTÍKOVÁ, Karin a MOKRÁ, Ivana. *Spolupracující obviněný v trestním konání v intencích aplikačnej praxe a úvahy de lege ferenda*. Teoretik. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-693-4.

- Směrnice 2010/64/EU ze dne 20. října 2010 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení.
- Směrnice 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení.
- Směrnice 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a v řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu třetí osoby na informace o zbavení osobní svobody a o právu na komunikaci se třetími osobami a konzulárními orgány během zbavení osobní svobody.
- Směrnice (EU) 2016/1919 ze dne 26. října 2016 o bezplatné právní pomoci pro osoby podezřelé ze spáchání trestného činu podvodu a obviněným v trestním řízení a osobám hledaným v řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu.
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v posledním znění
- Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2024. ISBN 978-80-7676-830-7.
- Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, v posledním znění
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v posledním znění
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v posledním znění,
- Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, v posledním znění
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, v posledním znění
- Zákon č. 293/1993 Sb. Zákon o výkonu vazby, v posledním znění
- Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, v posledním znění
- Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, v posledním znění
- PPP č. 170/2015, spisový řád, v platném znění

Online zdroje

- GURAN, Mihai. *RIGHTS OF THE ACCUSED PERSON – COMPARATIVE ANALYSIS OF THE REGULATION IN THE SECONDARY LEGISLATION*

OF THE EUROPEAN UNION AND THE CONVENTIONAL PROTECTION STANDARDS. Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences. Law [online]. 2018, st. 96 [cit. 3.4.2023]. ISSN 20667701.

Dostupné

Z

<https://web.s.ebscohost.com/ehost/viewarticle/render?data=dGJyMPPp44rp2%2fdV0%2bnjisfk5le46bNQ6t6yyTK6kyWa%2fzKx95uXxjL6qrUutqK5KsZa0UrOruEi2ls5lpOrweezp33vy3%2b2G59q7SbaqrkyxrK5JrpzxgeKzrn7iq%2bF7t66rUOLasUWy2rFJq9ixT7Sjtk20prR739m3fbervorj2ueLpOLfhuWz44ak2uBV3%2bnsPvLX5VW%2fxKR57LOvS7Oos0yur7A%2b5OXwhd%2fqu4ji3MSN6uLSffbq&vid=4&sid=0fd5cc98-8dd3-4d31-b376-85606cac9e95@redi>

Výsledkové tabulky

Tabulka 1 Výsledky šetření využívání práv obviněného v přípravném řízení – poměr využívání práv obviněným v přítomnosti obhájce anebo bez jeho přítomnosti	71
Tabulka 2 Výsledky šetření poměru vzdělání k předchozímu odsouzení obviněných, kompletní soubor bez rozlišení přítomnosti obhájce - prvotní šetření	71
Tabulka 3 Výsledky šetření poměru vzdělání k předchozímu odsouzení obviněných – dodatečné šetření	71
Tabulka 4 Kompletní výsledky šetření poměru vzdělání k předchozímu odsouzení obviněných.....	72
Tabulka 5 Poměr využívání práv obviněného k jeho vzdělání a předchozímu odsouzení bez účasti obhájce v řízení	73
Tabulka 6 Výsledky šetření k prováděnému poučení.....	74

Tabulka 1 Výsledky šetření využívání práv obviněného v přípravném řízení – poměr využívání práv obviněným v přítomnosti obhájce anebo bez jeho přítomnosti

	Bez účasti obhájce	S účastní obhájce	Celkem
Právo být poučen o svých právech	166	107	273
Právo se hájit sám výpovědí	119	49	168
Právo se hájit sám odmítnutím výpovědi	47	58	105
Právo předkládat návrhy a opravné prostředky ¹²⁷	0 (3) (0)	7 (17) (68)	95
Právo být přítomen úkonům, kterých se nemusí účastnit	0	2	2
Právo zvolit si obhájce a nechat se jím zastupovat	7	109	116
Právo obhájce být přítomen úkonům	6	112	118
Právo na tlumočení a překlad písemností	19	3	22
Právo prostudovat trestní spis	29	38	67
Právo prostudovat trestní spis obhájcem	6	113	119

Tabulka 2 Výsledky šetření poměru vzdělání k předchozímu odsouzení obviněných, kompletní soubor bez rozlišení přítomnosti obhájce - prvotní šetření

vzdělání / odsouzení	netrestaný	1	2-3	4 a více	Celkem
základní	13	43	34	24	114
středoškolské odborné	45	26	16	7	94
středoškolské úplné	19	19	14	6	58
vysokoškolské	5	2	0	0	7

Tabulka 3 Výsledky šetření poměru vzdělání k předchozímu odsouzení obviněných – dodatečné šetření

vzdělání / odsouzení	netrestaný	1	2-3	4 a více	Celkem
základní	28	11	5	1	45
středoškolské odborné	16	13	4	3	36
středoškolské úplné	7	11	2	1	21
vysokoškolské	0	1	0	0	1

¹²⁷ Počet obviněných, kteří podali pouze návrhy je označeny samostatným číslem černé barvy, počet obviněných, kteří podali pouze opravné prostředky je uveden v závorce červenou barvou a počet obviněných, který podal jak návrhy, tak opravné prostředky je uveden v závorce zelenou barvou.

Tabulka 4 Kompletní výsledky šetření poměru vzdělání k předchozímu odsouzení obviněných

vzdělání / odsouzení	netrestaný	1	2-3	4 a více	Celkem
základní	41	54	39	25	159
středoškolské odborné	61	39	20	10	130
středoškolské úplné	26	30	16	7	79
vysokoškolské	5	3	0	0	8
celkem	133	126	75	42	376

Tabulka 5 Poměr využívání práv obviněného k jeho vzdělání a předchozímu odsouzení bez účasti obhájce v řízení

	Právo být poučen o svých právech	Právo se hájit sám výpovědí	Právo se hájit sám odmítnutím výpovědi	Právo předkládat návrhy a opravné prostředky	Právo být přítomen úkonům, kterých se nemusí účastnit	Právo zvolit si obhájce a nechat se jím zastupovat	Právo obhájce být přítomen úkonům	Právo na tlumočení a překlad písemností	Právo prostudovat trestní spis	Právo prostudovat trestní spis obhájcem
základní netrestán	8	2	6					5	2	
základní trestán	61	38	23					2	4	
středoškolské odborné - netrestán	27	22	5			1	1	7	3	1
středoškolské odborné - trestán	30	27	3			1	1	1	1	1
středoškolské úplné netrestán	12	6	6			1		1	7	1
středoškolské úplné trestán	24	22	2					2	10	
vysokoškolské netrestán	3	2	1	2		3	3		2	2
vysokoškolské trestán	1		1	1		1	1	1		1
Celkem	166	119	47	3	0	7	6	19	29	6

Tabulka 6 Výsledky šetření k prováděnému poučení

	Ústní poučení voleno 79,56 % respondentů				Písemné poučení voleno 20,44 % respondentů			
	nerozumím předloženému poučení	poučení je příliš dlouhé	nechce si mi to číst	neumím, nebo nemohu si poučení přečíst	psané poučení mi vyhovuje lépe, je přesné	je srozumitelné pro všechny	nevěším ničemu, co není na papíře	je to tak, jak to má být
Základní Netrestán	12	9	10	1			1	
Základní Trestán	16	1	29		3	2	1	
středoškolské odborné netrestán			2					1
středoškolské odborné trestán	3	1	9			3		
středoškolské úplné netrestán		4	1		6		1	
středoškolské úplné trestán			4					
Vysokoškolské Netrestán					4			
Vysokoškolské Trestán					1			
Celkem	31	15	54	1	14	5	3	1

Seznam příloh

Příloha číslo 1 – poučení obviněného Policie České republiky 2

Příloha číslo 2 – poučení obviněného USA, Německo 9

Originální poučení obviněného z protokolu o výsledku obviněného, text velikostí písmen i obsahem odpovídá originálu:

Podle § 33 odst. 1 trestního řádu máte právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se vám kladou za vinu a důkazům o nich, nejste však povinen vypovídat. Můžete uvádět okolnosti a důkazy sloužící k vaší obhajobě, činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Máte právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výsledku nemůžete radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Můžete žádat, abyste byl vyslychán za účasti svého obhájce, a aby se obhájce zúčastnil i jiných úkonů přípravného řízení (§ 165 trestního řádu). Jste-li ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, můžete s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby. Uvedená práva přísluší Vám jako obviněnému i tehdy, jste-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li Vaše způsobilost k právním úkonům omezena.

Podle § 33 odst. 2 trestního řádu osvědčíte-li, že nemáte dostatek prostředků, abyste si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že máte nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Vyplývá-li ze shromážděných důkazů, že jako obviněný nemáte dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby, může, je-li to třeba k ochraně Vašich práv, rozhodnout předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu Vás, jako obviněného. V případech uvedených ve větě první a druhé, náklady obhajoby zcela nebo zčásti hradí stát.

Podle § 33 odst. 3 trestního řádu podáváte v přípravném řízení návrh na rozhodnutí o obhajobě bezplatné nebo za sníženou odměnu včetně příloh, jimiž prokazujete jeho důvodnost, prostřednictvím státního zástupce, v řízení před soudem pak prostřednictvím soudu, který koná řízení v prvním stupni. Návrh na rozhodnutí podle odstavce 2 je oprávněn podat kromě Vás jako obviněného a Vaš obhájce či osoby uvedené v § 37 odst. 1. Proti rozhodnutí podle odstavce 2 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Podle § 33 odst. 5 trestního řádu, v případě zatčení či zadržení, máte právo na naléhavou lékařskou pomoc. Dále máte právo nechat vyrozumět konzulární úřad a rodinného příslušníka nebo jinou fyzickou osobu, u nichž uvedete údaje potřebné k vyrozumění. Na svobodě můžete být omezen 24 hodin u zatčení a 48 hodin u zadržení. Po uplynutí těchto lhůt musíte být propuštěn nebo odevzdán soudu.

Podle § 34 odst. 1 trestního řádu je oprávněn obviněného zastupovat opatrovník obviněného, který je omezen ve svéprávnosti, zejména zvolit mu obhájce, činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit obviněný. Ve prospěch obviněného může opatrovník tato práva vykonávat i proti vůli obviněného.

Podle § 91 odst. 1 trestního řádu, věta první, je před prvním výsledkem třeba zjistit totožnost obviněného, objasnit mu podstatu sděleného obvinění a poučit jej o jeho právech a o trestních následcích křivého obvinění a pomluvy.

Podle § 91 odst. 1 trestního řádu, věta druhá, je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu, může obviněný sjednat se státním zástupcem dohodu o vině a trestu, kterou schvaluje soud. Je-li sjednána dohoda o vině a trestu, obviněný se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, s výjimkou případu, kdy takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, s níž souhlasil. Podle § 175a odst. 8 trestního řádu dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení proti uprchlému. Dohodu o vině a trestu lze sjednat také v řízení před soudem, a to za podmínek uvedených v § 196 odst. 2 písm. b) trestního řádu a § 206b trestního řádu.

Podle § 92 odst. 2 trestního řádu, je třeba se při výsledku obviněného dotázat na jeho osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry tak, aby pro případ rozhodnutí o vině a trestu obviněného byly zjištěny skutečnosti v rozsahu nezbytném pro stanovení druhu trestu a jeho výměru. Dále je třeba se dotázat na předchozí tresty a na další trestní stíhání obviněného.

Podle § 92 odst. 3 trestního řádu máte možnost se k obvinění podrobně vyjádřit, zejména souvisle vylíčit skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, uvést okolnosti, které obvinění zeslabují či vyvracejí a nabídnout o nich důkazy.

Podle § 92 odst. 4 trestního řádu Vám mohou být kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo odstranění neúplností, nejasností a rozporů. Otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně bez předstírání klamavých a nepravdivých okolností; nesmí v nich být naznačeno, jak na ně odpovědět.

Podle § 93 odst. 1 trestního řádu vám může být dovoleno, aby dříve, než dáte odpověď, jste nahlédli do písemných poznámek, které musíte vyslychajícímu, požádá-li o to, předložit k nahlédnutí.

Podle § 55 odst. 1 písm. c) trestního řádu máte za povinnost uvést adresu pro účely doručování písemností určených k vašim rukám.

Podle § 65 odst. 1 trestního řádu má obviněný, jeho obhájce a zmocněnec právo nahlížet do spisů, činit si z nich výpisky a poznámky a na svoje náklady si pořizovat kopie spisů a jejich částí. Totéž právo má zákonný zástupce nebo opatrovník obviněného, jestliže tento není plně svéprávný nebo je-li jeho svéprávnost omezena.

Podle § 65 odst. 2 trestního řádu vám může toto právo policejní orgán ze závažných důvodů odepřít, důvod odepření, pokud o to požádáte, přezkoumá státní zástupce. Práva dle § 65 odst. 1 trestního řádu nelze odepřít obviněnému a obhájci, jakmile byli upozorněni na možnost prostudovat spis a při sjednání dohody o vině a trestu.

Podle § 157a odst. 1 trestního řádu máte právo kdykoli v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu.

Podle § 165 odst. 1 trestního řádu se můžete se souhlasem policejního orgánu zúčastnit vyšetřovacích úkonů a klást otázky vyslychaným svědkům.

Podle § 95 odst. 2 trestního řádu máte právo, aby Vám po skončení výsledku byl protokol předložen k přečtení, nebo požádáte-li o to, musí Vám být přečten. Máte právo žádat, aby byl protokol doplněn nebo aby v něm byly provedeny opravy v souladu s vaší výpovědí.

Podle § 95 odst. 3 trestního řádu protokol o výsledku, který byl prováděn bez přibrání zapisovatele, je nutno před podpisem předložit k přečtení nebo přečíst za přítomnosti nezúčastněné osoby. Máte-li proti obsahu protokolu námítky, je nutno je projednat v přítomnosti přibrané osoby a výsledek pojmout do protokolu.

Podle § 66 odst. 1 trestního řádu Vás dále poučuji o tom, že kdo přes předchozí napomenutí ruší řízení, nebo kdo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě nebo kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle trestního řádu, může být v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem potrestán pořádkovou pokutou do 50 000,- Kč.

Podle § 345 odst. 1 trestního zákoníku je trestné, obviníte-li lživě jiného ze spáchání trestného činu, podle § 345 odst. 2 trestního zákoníku je trestné, obviníte-li lživě jiného ze spáchání trestného činu v úmyslu přivodit mu trestní stíhání. Dále je trestné podle § 184 odst. 1 trestního zákoníku, pokud o jiném sdělíte nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, a podle § 184 odst. 2 trestního zákoníku je trestné, spácháte-li čin uvedený v odst. 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně dostupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem

Podle § 307 odst. 1 trestního řádu v řízení o přečinu může se souhlasem obviněného soud a v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže

a) se obviněný k trestnému činu doznal,

b) nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,

c) vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání,

a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Podle § 307 odst. 2 trestního řádu, je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání anebo poměry obviněného, soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodne o podmíněném zastavení trestního stíhání pouze tehdy, pokud obviněný splní podmínky uvedené v odstavci 1 a

a) zaváže se, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, která může spočívat i v držení a chovu zvířat a péči o ně, pokud se v souvislosti s ní dopustil přečinu, nebo

b) složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu,

a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Podle § 307 odst. 4 trestního řádu se v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání stanoví zkušební doba na šest měsíců až dva roky, v případě rozhodnutí podle odstavce 2 na šest měsíců až pět let; zkušební doba počíná běžet právní mocí tohoto rozhodnutí. Zkušební doba může být stanovena delší, než je doba, po kterou se obviněný zavázal zdržet se určité činnosti podle odstavce 2 písm. a).

Podle § 309 odst. 1 trestního řádu v řízení o přečinu může se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem, nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou přečinem, vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání a složí na účet soudu, nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžní částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu, a považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Podle § 2 odst. 14 trestního řádu máte právo užívat svůj mateřský jazyk nebo jazyk, o kterém uvedete, že jej ovládáte.

Podle § 28 odst. 1 trestního řádu neuvedete-li jazyk, který ovládáte, nebo uvedete-li jazyk či dialekt, který není jazyk vaší národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož jste občanem a pro takový jazyk nebo dialekt není zapsána žádná osoba v seznamu tlumočnicků, ustanoví vám orgán činný v trestním řízení tlumočnicka pro jazyk vaší národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož jste občanem. Využijete-li právo uvedené v § 2 odst. 14 trestního řádu, přibráný tlumočnick přetlumočí na vaši žádost i vaši poradu s obhájcem, která je v přímé souvislosti s procesními úkony, a poradu v průběhu procesních úkonů.

Podle § 28 odst. 2 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba obviněnému písemně přeložit usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, usnesení o nařízení pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu, obžalobu, dohodu o vině a trestu a návrh na její schválení, návrh na potrestání, rozsudek, trestní příkaz, rozhodnutí o odvolání a o podmíněném zastavení trestního stíhání; to neplatí, jestliže obviněný po poučení prohlásí, že pořízení překladu takového rozhodnutí nepožaduje.

Podle § 28 odst. 4 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba obviněnému písemně přeložit i písemnost neuvedenou v odstavci 2, je-li to zapotřebí pro zaručení spravedlivého procesu, zejména pro řádné uplatnění práva na obhajobu, a to v rozsahu určeném policejním orgánem činným v trestním řízení, který je zcela nezbytný k seznámení obviněného se skutečnostmi, které jsou mu kladeny za vinu. Namísto písemného překladu podle věty první lze písemnost nebo její podstatný obsah přetlumočit. O nevyhovění odůvodněného návrhu podle odstavce 4, rozhodne orgán činný v trestním řízení, který řízení vede, usnesením.

Podle § 28 odst. 6 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba osobě, která je zatčena či zadržena, bez zbytečného odkladu přeložit též poučení o jejich právech (§ 33 odst. 6 a § 76 odst. 5 trestního řádu).

Poučení obviněného (podezřelého) cizí státní příslušník, text velikostí písmen i obsahem odpovídá originálu:

Podle ustanovení § 28 odst. 1 trestního řádu neuvede-li obviněný (podezřelý) jazyk, který ovládá, nebo uvede-li jazyk či dialekt, který není jazykem jeho národnosti nebo úředním jazykem státu, jehož je občanem a pro takový jazyk nebo dialekt není zapsána žádná osoba v seznamu tlumočnicků, ustanoví orgán činný v trestním řízení tlumočnicka pro jazyk jeho národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož je občanem. Využije-li obviněný (podezřelý) právo uvedené v § 2 odst. 14 trestního řádu (oprávnění používat mateřský jazyk nebo jazyk, o kterém uvede, že ho ovládá), přibráný tlumočnick přetlumočí na jeho žádost i jeho poradu s obhájcem v průběhu procesních úkonů.

Podle ustanovení § 28 odst. 2 trestního řádu, je-li vedeno trestní stíhání obviněného (trest. řízení proti podezřelému), který prohlásí, že neovládá český jazyk, je třeba obviněnému (podezřelému) písemně přeložit do jeho mateřského jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá:

- usnesení o zahájení trestního stíhání,
- usnesení o vazbě,
- usnesení o nařízení pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu,
- obžalobu,
- dohodu o vině a trestu a návrh na její schválení,
- návrh na potrestání,
- rozsudek,
- trestní příkaz,
- rozhodnutí o odvolání,
- rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.

To neplatí, jestliže obviněný (podezřelý) po poučení prohlásí, že pořízení překladu takového rozhodnutí nepožaduje.

Podle § 28 odst. 4 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1 je třeba obviněnému (podezřelému) písemně přeložit i písemnost neuvedenou v odstavci 2, je-li to zapotřebí pro zaručení spravedlivého procesu, zejména pro řádné uplatnění práva na obhajobu, a to v rozsahu určeném policejním orgánem činným v trestním řízení, který je zcela nezbytný k seznámení obviněného (podezřelého) se skutečnostmi, které jsou mu kladeny za vinu. Namísto písemného překladu podle věty první lze písemnost nebo její podstatný obsah přetlumočit. O nevyhovění odůvodněného návrhu podle odstavce 4, rozhodne orgán činný v trestním řízení, který řízení vede, usnesením.

Podle Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích z roku 1969, uvedené ve vyhlášce MZV zveřejněné ve Sbírce zákonů částka 32/1969 Sb., jako cizí státní příslušník máte podle čl. 36 tato práva:

- žádat, aby o Vašem zadržení (vzetí do vazby) byl informován Váš zastupitelský úřad nebo konzulární úřad v ČR,
- zasílat způsobem stanoveným pro vazebně vyšetřované osoby Vašemu zastupitelskému úřadu zprávy,
- požádat Váš zastupitelský úřad o právní zastoupení,
- hovořit s úředníky Vašeho zastupitelského úřadu,

vznést námitku proti návštěvě požadované Vaším zastupitelským úřadem, proti zasílání korespondence od tohoto úřadu a proti jejich případné snaze zabezpečit Vám právní zastoupení.

Podle § 28 odst. 6 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba osobě, která je zatčena či zadržena, bez zbytečného odkladu přeložit též poučení o jejich právech (§ 33 odst. 6 a § 76 odst. 5 trestního řádu).

Poučení podezřelého z protokolu o zadržení osoby podezřelé, text velikostí písmen i obsahem odpovídá originálu:

Podle § 76 odst. 6 trestního řádu máte právo požadovat, aby byl obhájce přítomen při Vašem výslechu, ledaže by byl ve stanovené lhůtě nedosažitelný.

Podle § 76b trestního řádu máte právo zvolit si obhájce, mluvit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním již v průběhu zadržení. Dále máte právo na své náklady komunikovat prostřednictvím písemných sdělení nebo telefonu s osobou, kterou určíte, je-li to technicky možné a pokud to okolnosti umožňují, zejména neohrozí-li to dosažení účelu trestního řízení nebo nebrání-li tomu zájem na ochraně oběti; tato komunikace podléhá kontrole. Zadržený cizinec má právo, aby byl o jeho zadržení vyrozuměn konzulární úřad státu, jehož

je občanem, a právo na komunikaci s tímto konzulárním úřadem. Nemá-li dostatek finančních prostředků, komunikace s konzulárním úřadem se mu umožní bezplatně.

Poučení podezřelého z protokolu o výslechu osoby zadržené ve smyslu § 76 odstavce 3 trestního řádu, text velikostí písmen i obsahem odpovídá originálu:

Podle § 76 odst. 5, odst. 6, § 76b trestního řádu, ve spojení s § 33 odst. 1 trestního řádu máte právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se vám kladou za vinu a důkazům o nich, nejste však povinen vypovídat. Můžete uvádět okolnosti a důkazy sloužící k vaší obhajobě, činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Máte právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výslechu nemůžete radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Můžete žádat, abyste byl vyslýchán za účasti svého obhájce, a aby se obhájce zúčastnil i jiných úkonů přípravného řízení (§ 165 trestního řádu). Jste-li ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, můžete s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby. Uvedená práva přísluší Vám jako podezřelému i tehdy, jste-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li Vaše způsobilost k právním úkonům omezena.

Podle § 33 odst. 2 trestního řádu osvědčíte-li, že nemáte dostatek prostředků, abyste si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že máte nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Vyplývá-li ze shromážděných důkazů, že jako podezřelý nemáte dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby, může, je-li to třeba k ochraně Vašich práv, rozhodnout předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu Vás, jako podezřelého. V případech uvedených ve větě první a druhé, náklady obhajoby zcela nebo zčásti hradí stát.

Podle § 33 odst. 3 trestního návrh na rozhodnutí podle odstavce 2 jsou oprávněny podat kromě podezřelého a jeho obhájce i osoby uvedené v § 37 odst. 1. Návrh na rozhodnutí podle odstavce 2 včetně příloh, jimiž má být prokázána jeho důvodnost, podává podezřelý v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce a v řízení před soudem soud, který koná řízení v prvním stupni. Proti rozhodnutí podle odstavce 2 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Podle § 33 odst. 5 trestního řádu, v případě zatčení či zadržení, máte právo na naléhavou lékařskou pomoc. Dále máte právo nechat vyrozumět konzulární úřad a rodinného příslušníka nebo jinou fyzickou osobu, u nichž uvedete údaje potřebné k vyrozumění. Na svobodě můžete být omezen 24 hodin u zatčení a 48 hodin u zadržení. Po uplynutí těchto lhůt musíte být propuštěn nebo odevzdán soudu.

Podle § 34 odst. 1 trestního řádu je oprávněn podezřelého zastupovat opatrovník podezřelého, který je omezen ve svéprávnosti, zejména zvolit mu obhájce, činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit podezřelý. Ve prospěch podezřelého může opatrovník tato práva vykonávat i proti vůli podezřelého.

Podle § 91 odst. 1 trestního řádu, věta první, je před prvním výslechem třeba zjistit totožnost obviněného, objasnit mu podstatu sděleného obvinění a poučit jej o jeho právech a o trestních následcích krivého obvinění a pomluvy.

Podle § 91 odst. 1 trestního řádu, věta druhá, je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu, může obviněný sjednat se státním zástupcem dohodu o vině a trestu, kterou schvaluje soud. Je-li sjednána dohoda o vině a trestu, obviněný se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, s výjimkou případu, kdy takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, s níž souhlasil. Podle § 175a odst. 8 trestního řádu dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení proti uprchlému. Dohodu o vině a trestu lze sjednat také v řízení před soudem, a to za podmínek uvedených v § 196 odst. 2 písm. b) trestního řádu a § 206b trestního řádu.

Podle § 92 odst. 2 trestního řádu, je třeba se při výslechu obviněného dotázat na jeho osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry tak, aby pro případ rozhodnutí o vině a trestu obviněného byly zjištěny skutečnosti v rozsahu nezbytném pro stanovení druhu trestu a jeho výměru. Dále je třeba se dotázat na předchozí tresty a na další trestní stíhání obviněného.

Podle § 92 odst. 3 trestního řádu máte možnost se k obvinění podrobně vyjádřit, zejména souvisle vylíčit skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, uvést okolnosti, které obvinění zeslabují či vyvracejí a nabídnout o nich důkazy.

Podle § 92 odst. 4 trestního řádu Vám mohou být kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo odstranění neúplností, nejasností a rozporů. Otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně bez předstírání klamavých a nepravdivých okolností; nesmí v nich být naznačeno, jak na ně odpovědět.

Podle § 93 odst. 1 trestního řádu vám může být dovoleno, aby dříve, než dáte odpověď, jste nahlédl do písemných poznámek, které musíte vyslyšajícím, požádá-li o to, předložit k nahlédnutí.

Podle § 157a odst. 1 trestního řádu máte právo kdykoli v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu.

Podle § 165 odst. 1 trestního řádu se můžete se souhlasem policejního orgánu zúčastnit vyšetřovacích úkonů a klást otázky vyslychaným svědkům.

Podle § 95 odst. 2 trestního řádu máte právo, aby Vám po skončení výslechu byl protokol předložen k přečtení, nebo požádáte-li o to, aby Vám byl přečten. Máte právo žádat, aby byl protokol doplněn nebo aby v něm byly provedeny opravy v souladu s vaší výpovědí. Podle § 95 odst. 3 trestního řádu protokol o výslechu, který byl prováděn bez přibrání zapisovatele, je nutno před podpisem předložit k přečtení nebo přečíst za přítomnosti nezúčastněné osoby. Máte-li proti obsahu protokolu námítky, je nutno je projednat v přítomnosti přibrané osoby a výsledek pojmout do protokolu.

Podle § 66 odst. 1 trestního řádu Vás dále poučuji o tom, že kdo přes předchozí napomenutí ruší řízení, nebo kdo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě nebo kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle trestního řádu, může být v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem potrestán pořádkovou pokutou do 50 000,- Kč.

Podle § 345 odst. 1 trestního zákoníku je trestné, obviníte-li lživě jiného ze spáchání trestného činu, podle § 345 odst. 2 trestního zákoníku je trestné, obviníte-li lživě jiného ze spáchání trestného činu v úmyslu přivodit mu trestní stíhání. Dále je trestné podle § 184 odst. 1 trestního zákoníku, pokud o jiném sdělíte nepravdivý údaj, který je způsobit značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, a podle § 184 odst. 2 trestního zákoníku je trestné, spácháte-li čin uvedený v odst. 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně dostupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Podle § 2 odst. 14 trestního řádu máte právo užívat svůj mateřský jazyk nebo jazyk, o kterém uvedete, že jej ovládáte.

Podle § 28 odst. 1 trestního řádu neuvedete-li jazyk, který ovládáte, nebo uvedete-li jazyk či dialekt, který není jazyk vaší národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož jste občanem a pro takový jazyk nebo dialekt není zapsána žádná osoba v seznamu tlumočnicků, ustanoví vám orgán činný v trestním řízení tlumočnicka pro jazyk vaší národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož jste občanem. Využijete-li právo uvedené v § 2 odst. 14 trestního řádu, přibraný tlumočnick přetlumočí na vaši žádost i vaši poradu s obhájcem, která je v přímé souvislosti s procesními úkony, a poradu v průběhu procesních úkonů.

Podle § 28 odst. 2 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba podezřelému písemně přeložit usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, usnesení o nařízení pozorování podezřelého ve zdravotnickém ústavu, obžalobu, dohodu o vině a trestu a návrh na její schválení, návrh na potrestání, rozsudek, trestní příkaz, rozhodnutí o odvolání a o podmíněném zastavení trestního stíhání; to neplatí, jestliže podezřelý po poučení prohlásí, že pořízení překladu takového rozhodnutí nepožaduje.

Podle § 28 odst. 4 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba podezřelému písemně přeložit i písemnost neuvedenou v odstavci 2, je-li to zapotřebí pro zaručení spravedlivého procesu, zejména pro řádné uplatnění práva na obhajobu, a to v rozsahu určeném policejním orgánem činným v trestním řízení, který je zcela nezbytný k seznámení podezřelého se skutečnostmi, které jsou mu kladeny za vinu. Namísto písemného překladu podle věty první lze písemnost nebo její podstatný obsah přetlumočit. O nevyhovění odůvodněného návrhu podle odstavce 4, rozhodne orgán činný v trestním řízení, který řízení vede, usnesením.

Podle § 28 odst. 6 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba osobě, která je zatčena či zadržena, bez zbytečného odkladu přeložit též poučení o jejich právech (§ 33 odst. 6 a § 76 odst. 5 trestního řádu).

Podle § 55 odst. 1 písm. c) trestního řádu máte za povinnost uvést adresu pro účely doručování písemností určených k vašim rukám.

Podle § 179b odstavec 5 trestního řádu může státní zástupce ve zkráceném přípravném řízení s podezřelým sjednat dohodu o vině a trestu (na podmínky a postup při jejím sjednávání se použije ustanovení § 175a trestního řádu).

Podle § 179g odst. 1 trestního řádu, může namísto podání návrhu na potrestání státní zástupce rozhodnout o tom, že se podání návrhu na potrestání podmíněně odkládá, jestliže podezřelý

- a) se k činu doznal,
- b) nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, nebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,
- c) vydal bezdůvodně obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání,
- d) s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání vyslovil souhlas,

a vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Podle § 179g odst. 2 trestního řádu, je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného trestného činu, okolnostmi spáchání trestného činu anebo poměry podezřelého, státní zástupce rozhodne o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání pouze tehdy, pokud podezřelý splní podmínky uvedené v odstavci 1 a

a) zaváže se, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, která může spočívat i v držení a chovu zvířat a péči o ně, pokud se v souvislosti s ní dopustil trestného činu, nebo
b) složí na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státním zástupcem na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu, a vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Podle § 179g odst. 3 trestního řádu se v rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání stanoví zkušební doba na šest měsíců až dva roky, v případě rozhodnutí podle odstavce 2 na šest měsíců až pět let; zkušební doba počíná běžet právní mocí tohoto rozhodnutí. Zkušební doba může být stanovena delší, než je doba, po kterou se podezřelý zavázal zdržet se určité činnosti podle odstavce 2 písm. a).

Podle § 114 odst. 1 trestního řádu je každý povinen se podrobit prohlídce těla, je-li to nezbytně třeba k zjištění, zda jsou na těle stopy nebo následky trestného činu. Není-li prohlídka těla prováděna lékařem, může ji provést jen osoba téhož pohlaví.

Podle § 114 odst. 2 trestního řádu je-li třeba provést zkoušku krve nebo jiný obdobný úkon, musíte jej jako podezřelá osoba strpět. Lékař nebo odborný zdravotnický pracovník odebere krev nebo provede potřebný úkon, není-li spojen s nebezpečím pro Vaše zdraví.

Podle § 114 odst. 3 trestního řádu je-li k důkazu třeba zjistit totožnost osoby, která se zdržovala na místě činu, jste povinen strpět úkony, potřebné pro takové zjištění, např. odběr srovnávacího pachu, odběr otisků prstů a dlaní, odběr otisku chodidel, odběr vzorků pro porovnání se vzorky z místa činu (bukální výtěr k expertíze DNA), apod.

Podle § 114 odst. 4 trestního řádu nelze-li úkon podle odstavců 1 až 3 pro odpor podezřelého provést a nejde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity, je orgán činný v trestním řízení oprávněn po předchozí marné výzvě tento odpor překonat; policejní orgán potřebuje k překonání odporu podezřelého předchozí souhlas státního zástupce. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu.

Podle § 114 odst. 5 trestního řádu v případě nevyhovění povinnosti dle ustanovení § 114 odst. 1, 2, 3, 4 trestního řádu Vám může být uložena pořádková pokuta (§ 66 trestního řádu) ve výši až 50 000,- Kč (slovy padesát tisíc korun českých).

Příloha číslo 2

Poučení obviněného USA, NYPD New York

SUSPECT'S WARNINGS OF CONSTITUTIONAL RIGHTS		
1. YOU HAVE THE RIGHT TO REMAIN SILENT.		
2. YOU HAVE THE RIGHT AT THIS TIME TO AN ATTORNEY.		
3. ANYTHING YOU SAY CAN AND WILL BE USED AGAINST YOU IN A COURT OF LAW.		
4. IF YOU ARE UNDER THE AGE OF 18, ANYTHING YOU SAY CAN BE USED AGAINST YOU IN A JUVENILE COURT PROSECUTION FOR A JUVENILE OFFENSE AND CAN ALSO BE USED AGAINST YOU IN AN ADULT COURT CRIMINAL PROSECUTION IF THE JUVENILE COURT DECIDES THAT YOU ARE TO BE TRIED AS AN ADULT.		
5. YOU HAVE THE RIGHT TO TALK TO AN ATTORNEY BEFORE ANSWERING ANY QUESTIONS.		
6. YOU HAVE THE RIGHT TO HAVE AN ATTORNEY PRESENT DURING THE QUESTIONING.		
7. IF YOU CANNOT AFFORD AN ATTORNEY, ONE WILL BE APPOINTED FOR YOU WITHOUT COST, IF YOU SO DESIRE.		
8. YOU CAN EXERCISE THESE RIGHTS AT ANY TIME.		
9. DO YOU UNDERSTAND THESE RIGHTS?		
I HAVE READ OR HAVE HAD READ TO ME THE ABOVE EXPLANATION OF MY CONSTITUTIONAL RIGHTS AND I UNDERSTAND THESE RIGHTS.		
		SUSPECT'S SIGNATURE _____
I UNDERSTAND MY CONSTITUTIONAL RIGHTS. I HAVE DECIDED NOT TO EXERCISE THESE RIGHTS AT THIS TIME. ANY STATEMENTS MADE BY ME ARE MADE FREELY, VOLUNTARILY, AND WITHOUT THREATS OR PROMISES OF ANY KIND.		
WITNESS' SIGNATURE _____		SUSPECT'S SIGNATURE _____
DATE _____	TIME _____	LOCATION _____

Překlad:

1. MÁTE PRÁVO NEVYPOVÍDAT.
- 2 MÁTE V TÉTO CHVÍLI PRÁVO NA OBHÁJCE.
3. COKOLI ŘEKNETE, MŮŽE BÝT A BUDE POUŽITO PROTI VÁM U SOUDU.
4. POKUD JSTE MLADŠÍ 18 LET, VŠE, CO ŘEKNETE, MŮŽE BÝT POUŽITO PROTI VÁM V TRESTNÍM STÍHÁNÍ U SOUDU PRO MLADISTVÉ ZA TRESTNÝ ČIN SPÁCHANÝ MLADISTVÝM A MŮŽE BÝT POUŽITO TAKÉ PROTI VÁM V TRESTNÍM STÍHÁNÍ U SOUDU PRO DOSPĚLÉ, POKUD SOUD PRO MLADISTVÉ ROZHODNE, ŽE BUDETE SOUZENI JAKO DOSPĚLÍ
5. MÁTE PRÁVO PROMLUVIT SI S ADVOKÁTEM PŘED TÍM, NEŽ ODPOVÍTE NA JAKÉKOLI OTÁZKY.
6. MÁTE PRÁVO NA PŘÍTOMNOST ADVOKÁTA PŘI VÝSLECHU.
7. POKUD SI NEMŮŽETE OBHÁJCE DOVOLIT, BUDE VÁM USTANOVEN BEZPLATNĚ, POKUD SI TO BUDETE PŘÁT.
8. TĚCHTO PRÁV MŮŽETE KDYKOLI VYUŽÍT.
9. ROZUMÍTE TĚMTO PRÁVŮM?

PŘEČETL/A JSEM SI NEBO JSEM SI NECHAL/A PŘEČÍST VÝŠE UVEDENÉ VYSVĚTLENÍ SVÝCH ÚSTAVNÍCH PRÁV A TĚMTO PRÁVŮM ROZUMÍM.

ROZUMÍM SVÝM ÚSTAVNÍM PRÁVŮM. ROZHODL/A JSEM SE, ŽE V TUTO CHVÍLI TĚCHTO PRÁV NEVYUŽÍJI. VEŠKERÁ PROHLÁŠENÍ, KTERÁ JSEM UČINIL/A, JSOU UČINĚNA SVOBODNĚ, DOBROVOLNĚ A BEZ JAKÝCHKOLI VÝHRŮŽEK NEBO SLIBŮ.

Poučení obviněného z formuláře o výsledku obviněného Německá policie

Sie erhalten bzw. der oben Genannte erhält hiermit Gelegenheit, zu diesem Tatvorwurf Stellung zu nehmen, die zu Gunsten sprechenden Tatsachen anzuführen und die polizeiliche Sicherung von Beweisen zu beantragen.

Sie werden darüber belehrt, dass es Ihnen freisteht, sich zu der/den oben genannten Beschuldigung(en) zu äußern oder nicht zur Sache auszusagen. Es steht Ihnen frei, jederzeit einen Verteidiger Ihrer Wahl zu befragen (§ 136 Abs. 1 S. 2 StPO). Zu Ihrer Entlastung können Sie einzelne Beweiserhebungen und ggf. die polizeiliche Sicherung von Beweisen beantragen. Im Falle einer notwendigen Verteidigung gemäß § 140 StPO nach Maßgabe der §§ 141 Abs. 2, 142 Abs. 2 StPO wird Ihnen ein Pflichtverteidiger von Amts wegen beigeordnet. Sie können nach Maßgabe der §§ 141 Abs. 1, 142 Abs. 1 StPO bereits vor einer Vernehmung die Bestellung eines Pflichtverteidigers beantragen. Abweichend vom § 141 Abs. 2 StPO und mit Ihrem ausdrücklichen Einverständnis und abweichend vom § 141 Abs. 1 StPO, darf eine Vernehmung vor Bestellung Ihres Pflichtverteidigers durchgeführt werden, soweit dies zur Abwehr einer gegenwärtigen Gefahr für Leib, oder Leben oder für die Freiheit einer Person dringend erforderlich ist oder zur Abwendung einer erheblichen Gefährdung eines Strafverfahrens zwingend geboten ist. Ihr Recht, jederzeit, auch schon vor einer Vernehmung, einen Verteidiger ihrer Wahl zu befragen (§ 136 Abs. 1 S. 2 StPO), bleibt davon unberührt. Ich weise Sie auf bestehende anwaltliche Notdienste sowie die Kostenfolge der Bestellung eines Pflichtverteidigers (§ 465 StPO) nach Maßgabe der §§ 141 Abs. 1, 142 Abs. 1 StPO hin. Eine freie Wahl der Vernehmungsorgane (Gericht/Staatsanwaltschaft/Polizei) besteht nicht.

Die Möglichkeit der schriftlichen Stellungnahme soll eine Vorladung zur Polizei ersparen. Für die Stellungnahme ist deshalb der beiliegende Äußerungsbogen zu verwenden und innerhalb von zwei Wochen (spätestens bis zum _____) an die im Äußerungsbogen genannte Dienststelle zurückzusenden.

Sollte bis zum vorgenannten Termin keine Antwort eingegangen sein, wird angenommen, dass vom Recht zur Äußerung kein Gebrauch gemacht wird.

In diesem Falle erfolgt eine weitere Bearbeitung nach hiesiger Aktenlage. Die Ermittlungsakten werden dann der zuständigen Staatsanwaltschaft übersandt.

BPOL 1 00 006 04 22 (Seite 1 von 4)

Es wird darauf hingewiesen, dass Fragen zur Person vollständig und richtig zu beantworten sind. Eine Angabeverweigerung der Personalien oder die Angabe falscher Personalien ist nach § 111 OWiG mit Geldbuße bis zu 1000 € bzw. bei Drittausländern ggf. nach § 95 Abs. 1 Nr. 5 AufenthG mit Freiheitsstrafe oder mit Geldstrafe bedroht.

Ebenso besteht die Möglichkeit einer Strafmilderung oder eines Absehens von Strafe, wenn der Täter den angerichteten Schaden wieder gutmacht oder er sich zumindest ernsthaft um Wiedergutmachung des Schadens bemüht (§§ 46a StGB i.V.m. 136 Abs. 1 Satz 6 StPO).

Mit freundlichen Grüßen
Im Auftrag

Das Merkblatt Täter-Opfer-Ausgleich (BPOL 1 00 175) ist beigelegt.

Unterschrift und Amtsbezeichnung

Merkblatt Täter-Opfer-Ausgleich

Překlad:

Vy a/nebo výše uvedená strana tímto dostáváte příležitost předložit stanovisko k tomuto obvinění ze spáchání trestného činu, uvést skutečnosti, které podporují vaše stanovisko, a požádat policii, aby v tomto ohledu zajistila důkazy. Jste poučeni o tom, že máte právo vyjádřit, nebo nevyjádřit se k výše uvedenému obvinění (obviněním). Stejně tak se můžete svobodně poradit s obhájcem, kterého si zvolíte (§ 136 odst. 1 věta 2 [trestního řádu] StPO). Za účelem pomoci vám v tomto ohledu můžete požádat o individuální shromáždění důkazů a případně o to, aby policie získané důkazy zajistila. V případě, že je nutná obhajoba podle § 140 [trestního řádu] StPO v souladu s § 141 odst. 2, 142 odst. 2 [trestního řádu] StPO, bude vám úředně ustanoven veřejný obhájce. Můžete v souladu s § 141 odst. 1, 142 odst. 1 [trestního řádu] StPO požádat o ustanovení veřejného obhájce již před provedením výslechu. Odchylně od § 141 odst. 2 [Trestní řád] StPO a s vaším výslovným souhlasem, jakož i odchylně od § 141 odst. 2 [Trestní řád] StPO, vám může být obhájce ustanoven. 1 [trestního řádu] StPO může být výslech proveden před ustanovením vašeho veřejného obhájce, pokud je to naléhavě nutné k odvrácení aktuálního ohrožení života nebo zdraví nebo svobody osoby nebo je to naléhavě nutné k odvrácení podstatného rizika pro trestní řízení. Vaše právo kdykoli - včetně již před výslechem - požádat o obhájce, kterého si zvolíte (§ 136 odst. 1 věta 2 [trestního řádu] StPO), zůstává nedotčeno. Rád bych Vás rovněž informoval o službách nouzového obhájce, jakož i o nákladových důsledcích ustanovení veřejného obhájce (§ 465 [trestního řádu] StPO) v souladu s § 141 odst. 1 věta první zákona č. 141/1961 Sb. 1, 142 odst. 1 [trestního řádu] StPO. Nemáte však právo volby vyslyšajících orgánů (soud/státní zastupitelství/policie). Možnost vydání písemného stanoviska má ušetřit nutnost předvolání policie v této souvislosti. Pro vyjádření stanoviska by tedy měl být použit přiložený formulář pro vyjádření, který by měl být do dvou týdnů (nejpozději do) vrácen úřadu uvedenému na formuláři pro vyjádření. Pokud do výše uvedené lhůty neobdržíte žádnou odpověď, má se za to, že právo na vyjádření stanoviska nebylo uplatněno. V takovém případě se pokračuje ve zpracování na základě obsahu příslušných spisů. Vyšetřovací spisy se poté předají příslušnému oddělení státního zastupitelství veřejné žaloby. Tímto se zdůrazňuje, že veškeré otázky týkající se

osoby musí být zodpovězeny úplně a pravdivě. Odmítnutí poskytnutí osobních údajů nebo uvedení nepravdivých osobních údajů může v souladu s § 111 [zákona o správních deliktech] OwiG vyvolat uložení peněžité pokuty až do výše 1 000 EUR a/nebo, v případě cizích státních příslušníků, případně v souladu s § 95 odst. 1 č. 5 [zákona o pobytu cizinců] AufenthG trestem odnětí svobody nebo peněžitou pokutou. Stejně tak existuje možnost, že trestní postih může být zmírněn nebo že se mu lze vyhnout, pokud pachatel nahradí způsobenou škodu nebo se alespoň vážně snaží o její náhradu (§ 46a [trestní zákoník] StGB ve spojení s 136 odst. 1 odst. 6 [trestního řádu] StPO).